

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

ŞUBAT 1970

SAYI 68

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI

A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret ödenmez. Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyl sorumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın lade edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten **kurtulmaz**; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İçtimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

CİLT: XI

SAYI: 68

SUBAT 1970

Flatı: 2.5 TL.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

**YAZI HEYETİ :
İSTANBUL**

GÜNGÖR ADAK
NİHAT BATUR
FARUK ÇEHRELİ
RAGİB EKŞİOĞLU
ZEKİ ERGİNSU
ESİN KUYULULU
ŞEMSEDDİN GÜLER
MECİT PİRHASOĞLU
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
ATALAY ŞAHİNOĞLU
REŞAD UMUR
RIDVAN YÜKSELEN

ANKARA

OKTAY EMED
İ. TANER BERKÜN
ORHAN BULDAÇ
FAHRETTİN TUNÇÖZ
YAŞAR YAŞER

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ***
3. Ekonomik Durum Renan BAYKAN
8. Ayın Ekonomik Olayları Faruk ÇEHRELİ
13. Sendikacılık, Türk Sendikacılığı
Ve Sorunları Orhan BULDAĞ
22. 933 Sayılı Yetki Kanununun
İptal Edilen Maddeleri Yüksel BİLGİN
24. İKV'nin Tertip Ettiği Açık
Oturumdan Notlar Oktay HOZLUCA
27. Gelir Vergisinin İktisadi Tesirleri Ümit BAYRAKTAR

Derginin Sesi !...

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız;

İktisadi Kalkınmamızın organizatör, sevk ve idarecisi olarak değerlendirilmeleri gereken İktisatçılar yıllardan beri Cemiyet içinde yerlerini bulma mücadelesindedirler. Gerek resmi, gerekse özel sektör de iktisatçı tarafından yürütülmesi ileri ekonomilerde kaçınılmaz bir gerçek olan işlerde dahi iktisatçı, ülkemizde henüz yerini bulamamanın üzüntüsüyle başbaşadır. Bir taraftan mezunlarımız bulundukları yerlerde İktisatçı olarak kendilerini şahsen kabul ettirmeye çalışırken onların kurdukları Cemiyet; gerek Genel Merkez, gerekse şubeleri ve irtibat bürolarıyla, yayın organı dergisiyle bu mücadeleye büyük hız vermekte, müsbet merhaleler kat etmektedir.

Ancak, bütün bu varlığımızı kabul ettirme çabaları zaman zaman bazı çalışmalarla zedelenmektedir. İşte, İşletme Fakültesinin kuruluşu... Bugün için bu kuruluşa Türkiye'nin ihtiyacı var ise biz asla karşısında değiliz. Hatta, aynı düşüncelerle yarın bir Maliye, İstatistik, Sosyal Siyaset fakülteleri de kurulmak istenebilir!.. Yalnız, bu kuruluşlara giderken gaye İktisat Fakültesini yıpratmak olmamalı idi. Gönül isterdi ki, yeni kurulan İşletme Fakültesi yanında; ancak, 34 yıllık bir mazisi olan İktisat Fakültesinin kanadının kolunun kırılmasına asla müsaade edilmesin, Fakültenin İşletme branşına daha büyük önem verilerek İktisatçı — İşletmeciler yetiştirilmeye çalışılsın — Bu iyi düşüncelerimizi gerek Cemiyet yöneticileri, gerekse Dergi idarecileri olarak zaman zaman ilgililere duyurduk. Bize düşüncelerimizde son derece haklı olduğumuz bildirilerek fakültemiz içinde bir re-organizasyon çalışmasından bahsedildi. Ancak, bu hayırlı çalışmanın neticesini bir yıldır merakla beklerken, son günlerde İstanbul'da neşredilen bir gazetenin İktisat kültürünü basit göstererek iktisatçıyı küçültmek isteyen yayınına önyak olan bazı hocalarımızın tutumunu hayret ve üzüntüyle karşıladık. Dekanlık nezdinde kendileriyle bizzat temas kurduğumuz Sayın hocalarımızın; gazetede ki yayını tamamiyle halka en basit iktisadi bilgileri vermek amacıyla yaptıklarını, bunun dışında diploma vermek gibi bir taahhütlerinin bulunmadığını beyan etmeleri ve savcılık nezdinde önleyici tedbir alınması hususunda teşebbüse geçtiklerini samimi olarak ifade etmeleri üzüntümüzü bir derece azaltmakla beraber titizlenmemizin ne derece haklı olduğunu bir kere daha ispat etti. Ne yazık ki, bize vaad edilen önleyici tedbirlerin henüz temin edilemediğini üzümlere tekrarlar, bu işin öncülüğünü yapan ve her yıl iş âlemine yüzlerce hakiki iktisatçı yetiştiren Sayın profesörlerimizden büyük anlayışla yayına iştirakten vaz geçen iki doçent kardeşimiz gibi, iktisatçıların meslek hayatını zedeleyici gibi görünen bu yayın hakkında, hiç değilse aynı gazetede aydınlatıcı amaçlarının ne olduğunu bildiren bir açıklamada bulunmalarını bekliyoruz.

Bunu istemek biz iktisatçıların en tabii hakkı olduğu gibi, bu açıklamayı yapmak, aynı fakülteden yetişmiş Sayın Profesörlerimizin de herşeyden önce vicdani görevidir.

Sevgi ve Saygılarımızla,
İKTİSAT DERGİSİ

Ekonomik Durum

Renan BAYKAN

GENEL

Şubat ayı içerisinde dikkatleri üzerine çeken başlıca olay, 1970 Bütçesinin Büyük Millet Meclisince kabul olunması neticesi meydana gelen hükümet buhranıdır. Bu hadisenin, piyasa üzerinde olumsuz etkiler meydana getirdiği ifade olunmaktadır. Son zamanlarda, tekrar likidite darlığından yakınmalar başlamıştır.

Piyasada sıkıntısı çekilen maddeler saç ve ham kauçuktur.

FIATLAR

İstanbul Ticaret Odası tarafından düzenlenen 1963 bazlı toptan eşya fiyatları indeksi Ocak ayında 136,7 seviyesine yükselmiştir. Bir önceki ay bu rakam 136,3 idi. Artış % 0,29 dur. İndeksi oluşturan kalemler arasında, Aralık ayına göre artış kimyevi maddelerdedir. (% 9,7).

Gene aynı baza göre Ocak ayı İstanbul Ücretliler Geçinme indeksi, 136,2 dir. Bir önceki aya göre artış % 0,34 oranı ile gıda maddelerinde meydana gelmiştir.

Görüldüğü gibi gerek toptan eşya fi-

atları, gerek geçinme indekslerinde, 1970 yılının ilk ayında nisbi bir istikrar göze çarpmaktadır.

PARA BANKA

1969 Yılı Aralık ayı sonunda Merkez Bankası emisyonu 10.761 milyon lira iken 31 Ocak 1970 de bu rakam 10.612 milyon liraya gerilemiştir. 1969 yılı ortalama emisyon miktarı 10.023 milyon olduğuna göre, 1970 yılının birinci ayının sonundaki artış oranı % 5,8 dir.

TEDAVÜLDEKİ BANKNOTLAR (Milyon Lira)

Ortalama) 1968	9.148
(Ortalama) 1969	10.023
(31 Ocak) 1970	10.612

Merkez Bankasının 31 Ocak 1970 tarihindeki hesap durumuna göre, merhun altın miktarı 62,9 milyon Kg., serbest altın mevcudu ise 37,7 milyon Kg. dir.

Konvertibl döviz ihtiyatı, aynı tarihte, 829 milyon liraya gerilemiştir. Döviz borcu da Ocak ayı başında 591,6 milyon lira iken, 411 milyon lira olmuştur.

1969 Ekim ayı sonunda bankalardaki konsolide mevduat hacmi 27, 368 milyon liradır. Ağustos ayına göre artış % 3,4 dır. 1968 yılına nazaran mevduat artış oranında bir yavaşlama göze çarpmaktadır.

Gene geçtiğimiz yıl Ekim sonu konsolide banka kredileri 31,732 milyon seviyesine ulaşmıştır. Bir önceki aya göre artış % 4,6 dır. Kredi artışında, muhtelif kredilerin payı büyüktür. Sınai kredilerin artış hızı yükselmekte, diğer kredilerin artış hızı ise düşmektedir.

D İ Ş T İ C A R E T

1969 Yılına ait kesin dışticaret istatistikleri henüz yayınlanmamıştır. Elde Ocak - Kasım dönemi rakkamları bulunmakta-

dır. Bilindiği gibi Program 1969 yılında 575 milyon dolarlık ithalatı öngörmüştür. Aralık 1969 ihracat tahmini 61,334 milyon dolardır. Bu duruma göre, geçtiğimiz yılın toplam ihracatı 535 milyon dolar olarak tahmin olunmuştur. Başlangıçta ihracatta hızlı bir gelişme müşahade edilirken bilâhare 1969 yılı sonuna doğru, nisbî bir gerileme meydana gelmiştir. Görülüyorki, ilk tahminlerin aksine, 1969 yılında da plân hedeflerine ulaşamayacaktır.

Aylar itibarile dışticaret değerleri aşağıda T.L. olarak gösterilmiştir. Ocak - Kasım dönemi itibarile 1969 ihracat rakamı 4 milyar 263 milyon liradır. Bir önceki sene ise aynı devrede 3 milyar 952 milyon liralık ihracat yapılmıştı. Bu duruma göre artış % 7,86 nın üzerindedir.

AYLIK D İ Ş T İ C A R E T D U R U M U

1.000 T.L.

Aylar	1 9 6 8		1 9 6 9	
	İthalât	İhracat	İthalât	İhracat
Ocak	446.751	503.192	551.529	446.151
Şubat	687.865	553.225	611.054	387.211
Mart	528.397	356.803	662.991	301.844
Nisan	725.941	316.354	557.941	415.959
Mayıs	634.578	117.392	557.839	352.937
Haziran	554.638	179.222	696.118	300.663
Temmuz	554.833	158.957	590.748	204.838
Ağustos	509.386	169.576	496.736	209.991
Eylül	527.856	337.869	496.841	439.676
Ekim	558.296	561.008	496.409	574.563
Kasım	645.261	638.050	536.800	548.162

1969 Yılı Ocak - Kasım dönemi içinde 6 milyar 253 milyon liralık ithalat yapılmıştır. 1968 yılında ise, aynı dönem ithalatı, 6 milyar 374 milyon lira olarak belirlenmişti. İthalatta % 2 oranında bir az-

alış göze çarpmaktadır.

Kasım ayındaki rakkamların mukayesesinden gerek ihracat, gerekse ithalatta 1969 yılında 1968'e nazaran önemli düşüşlerin meydana geldiği kolayca görülür.

**BAŞLICA MADDELERE GÖRE
İHRACAT**

(Ocak - Kasım)

1.000 T.L.

Maddeler	1968	1969
Pamuk	1.142.261	990.138
Fındık (kuru)	626.130	877.418
Tütün	725.014	583.749
Madenler	246.466	225.208
Üzüm (kuru)	192.917	196.662
İncir (kuru)	59.437	57.995
Hububat	14.620	2.901
Küspeler	159.746	145.033

Yukarıdaki tablodan anlaşılabacağı üzere, 1969 yılının 11 ayında 1968 in aynı dönemine nazaran, ihracatı kıymet olarak artan maddeler; fındık ve üzüm olmuştur. Özellikle fındıktaki artış çok belirlidir.

Hububat rekoltesinin düşüklüğü ihracatın da zayıflamasına sebep olmuştur. Pamuk ve tütün ihracı da, bir önceki yıla nazaran, incir, hububat ve küspe gibi, düşmüştür.

**BAŞLICA MADDELERE GÖRE
İTHALÂT**

(Ocak - Kasım)

Maddeler	1969	Kıymet (100 TL.)	Miktar	Kıymet (1000 TL.)
Makine ve makineler	115.482	2.097.375	97.205	1.822.386
İlaç ve boya	241.747	598.478	268.969	676.681
Akaryakıt	3.349.259	555.717	2.777.095	472.514
Gübreler	968.543	398.753	1.038.640	449.766
Demir ve çelik	311.215	354.085	355.159	426.944
Mensucat ve iplikler	48.727	357.214	40.422	320.065

1969 Ocak - Kasım döneminde, bir önceki seneye göre, ithalatı artan maddeler ilaç ve boya, gübreler ile demir ve çelikler. Makine ithalinde ise bir azalma meydana gelmiştir. Bu azalmayı olumlu bir gelişme olarak nitelemek mümkün değildir. İthalatı azalan diğer maddeler; Akaryakıt ile mensucat ve ipliklerdir.

Memleketler itibarile dışticaret durumumuz aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. 1969 yılında ABD, İsviçre, İtalya, Lübnan, Macaristan ve Rusya gibi ülkelerden yapılan ithalatımız artmıştır. B. Almanya, Fransa, İngiltere, Japonya'dan yapılan ithalat değer olarak düşmüştür.

**BAŞLICA MEMLEKETLERE GÖRE
DIŞ TİCARETİMİZ
(Ocak - Kasım)**

Milyon T.L.

Memleketler	İ H R A C A T		1 9 6 8	1 9 6 9
	1 9 6 8	1 9 6 9		
B. Almanya	650	864	1.292	1.158
A.B.D.	618	465	988	1.047
Fransa	176	222	232	212
İngiltere	281	240	839	768
İsviçre	204	227	191	293
İtalya	178	350	576	631
Japonya	137	93	102	76
Lübnan	177	144	40	43
Macaristan	103	123	151	173
Rusya	255	227	238	274

B. Almanya, Fransa, İsviçre, İtalya, Macaristan gibi ülkelere olan ihracatımız, söz konusu devrede, yükselmiştir. Özellikle B. Almanya'ya olan ihracatımız hissedilir şekilde artmıştır. Buna mukabil A.B.D., İngiltere, Japonya Lübnan ve Rus-

ya'ya olan ihracatta bir düşme görülmektedir.

Ü R E T İ M

Ocak - Kasım dönemi sınaî üretim rakamları aşağıda gösterilmiştir.

**SİNAİ ÜRETİM
(Ocak - Kasım)**

	1 9 6 8	1 9 6 9
Kâğıt (ton)	105,436	104,707
Ham demir (ton)	824,248	855,739
Çelik ingot (ton)	1.000,238	1.054.587
Net hadde mamûlleri (ton)	665,801	729,678
Çimento (Bin ton)	4,447	5,496
Elektrolitik bakır (ton)	5,631	6,857
Hâdde hane mamûlleri (ton)	56,749	47,415
Dış lâstik (bin ton)	892	1,035

Tablodan anlaşılabacağı üzere, 1969 yılında ele alınan dönem içinde, bir önceki yılın aynı devresine göre, üretimi artan maddeler; ham demir, çelik ingot, net

hadde mamûlleri, çimento, elektronik bakır ve dış lâstikdir. Buna mukabil kâğıt ve haddehane mamûllerinde düşme görülmüştür.

Diğer taraftan, enerji maddeleri arasında yer alan taşkömürü üretiminin, ele alınan dönemde 4 milyon 328 bin ton olduğu öğrenilmiştir. 1968 yılına göre % 2,2 oranında bir azalış meydana gelmiştir. Linyit kömürü ise 1969 ilk 11 ayında 3 milyon 314 bin ton seviyesinde üretilmiştir. (Yıllık artış % 5,9) Kısaca özetlenecek olursa 1969 yılı Ocak - Kasım devresinde 1968 oranla, elektrik enerjisi, pet-

rol üretiminde bir gelişme meydana geldiği söylenebilir.

1969 Yılında memleketimizde 110.250 ton mercimek üretildiği açıklanmıştır. Dünya üretiminin 483.500 ton olduğu ve Türkiye'nin üretimde birinci sırayı işgal ettiği anlaşılmaktadır. Aynı şekilde bu devreki tütün rekoltesi de geçen yıla oranla % 20-25 düşük olmuştur.

0

900.000
1.000.000
1.100.000
1.200.000
1.300.000
1.400.000
1.500.000
1.600.000
1.700.000
1.800.000
1.900.000
2.000.000

1.000.000
1.100.000
1.200.000
1.300.000
1.400.000
1.500.000
1.600.000
1.700.000
1.800.000
1.900.000
2.000.000

Ayın Ekonomik Olayları

Faruk ÇEHRELİ

Sanayimizin Ortak Pazara intibak ettirilmesi için alınması gerekli tedbirler

İktisadi Kalkınma Vakfının sanayimi-
zin Ortak Pazara intibak ettirilmesi için
alınması gerekli tedbirler konusunda,
27-28 şubat tarihlerinde, Tarabya otelinde
düzenlediği seminer, iş adamlarının üni-
versite Basın ve Kamu Sektörü mensup-
larının iştiraki ile yapıldı.

Ortaklık anlaşmasının eki geçici
protokolün 1. maddesinin 2. fıkrası gere-
ğince beşinci yıl sonunda (30 kasım
1969) katma protokolün tesbiti gerekme-
ktir. Hükümetimiz bu bakımdan hazırlık
dönemini izleyen geçiş dönemine hemen
girip girmeme konusunda karar arifesinde
bulunmaktadır. Tarafların rızası ile 30/
kasım/1969 tarihi «takvim durdurma» yo-
lu ile bugüne kadar tehir edilmiş bulun-
maktadır. Geçici protokolün 1. maddesi-
nin ikinci fıkrasının son cümlesi «30 ka-
sım 1969» gününe kadar protokol tesbit

edilmediği takdirde ortaklık konseyinin
kararı ile geçiş dönemini 30 kasım 1972
tarihine kadar uzatmak mümkündür. Bu
hükme rağmen hükümetimiz geçiş döne-
mini çabuklaştırmakta fayda görmektedir.
Bu bakımdan yapılan seminer karar vere-
cek çevreler için büyük fayda taşımakta-
dır.

Seminer 89 iş adamı, 14 üniversite
öğretim üyesi, 20 kamu sektörü yönetici,
21 meslek kuruluşu temsilcisi, 9 basın
mensubu, 2 parlamenter dâvet edilmişti.
80-90 iştirakcinin katıldığı seminer 13 saat
sürmüştür.

İş adamları yaptıkları konuşmalarda
geçiş dönemine bir an evvel girilmesi
fikirini desteklemişlerdir. Bir kısım konu-
macıların Ortak Pazara girmenin mahzur-
lu bulduğunu belirterek sanayimizin Or-

tak Pazara intibak ettirilmesi konusuna hiç değinmedikleri görülmüştür. Bazı konuşmacılar ise; taraflar arasında aşağıda yazılı konularda henüz kesin bir karara varılamadığı belirtilerek, öncelikle bu meselelerin halledilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

1 — 8-12-20 yılda indirilecek hızlandırılmış ithal malları listelerinin mütevası.

2 — Sanayi mamüllerimizden ihraç konusu olanlar içinde en büyük payı bulan pamuk ipliği, ham bez ve halı için konan kontenzan ve gümrük indirimlerinin kifayetsizliği.

3 — Tarım ürünlerimiz için kabul edilen kontenjan ve gümrük nisbetlerinin düşüklüğü karşısında istediğimiz ayrıncılıkların bir program ve takvime bağlanmadan ilerki yıllarda konusu yapılmasının malı-zuru.

4 — Türk işçilerine öncelik verilmesi hususundaki talebimizin 1977 den sonraya bırakılması.

İktisadi Kalkınma Vakfı tarafından iş-tirakçilere dağıtılan «Türkiye'nin A.E.T. geçiş dönemi şartları» adlı broşürü seminer mevzuunu özetleyen ve sualleri cevaplandırır nitelikte görmekteyiz.

Broşürü aynen veriyoruz :

Ortak Pazar temel gayelerinden biri, üyeler arasında gümrük birliği kurulmasıdır. Türkiye, ortaklığa tam üye olarak girmek istemekle, bu yöndeki adımını atmış, gümrük birliğinin prensiplerini uygulama yükümlülüğü altına girme yolunda harekete geçmiştir.

Gümrük Birliği :

1 — Gümrük ve eş etkili vergilerin,

2 — İthalât tahditlerinin,

kaldırılmasıyla sağlanacaktır.

Türkiye ve Ortak Pazar temsilcileri müzakere masasına çeşitli görüş ve tekliflerle oturmuşlar şimdiye kadar bunlardan ancak bir kısmında anlaşmaya elverişli bir noktaya varmışlardır.

Ana prensip olarak Türkiye'nin ileri sürdüğü «kendi ihtiyaçlarına uygun bir modelin kabul edilmesi» fikrine karşı, Ortak Pazarın teklif ettiği «Türkiye'nin taşıyamayacağı yükler getirmemek prensibini aynı paralelde mütalâa etmek mümkündür.

Geçiş Döneminde Türkiye'nin Altıların mallarına tanıyacağı tavizlerin ilki gümrük indirimleridir. Gerek kotada, gerekse liberasyon listesinde olsun, Altıların Türkiye'ye ihraç ettiği mallara uygulanan gümrükler, yıldan yıla artan bir oranda indirilecek ve belirli devreler sonunda sıfıra indirilmiş olacaktır.

Uzun süren görüşmelerden sonra, üç grup mal için, şu üç takvim tesbit edilmiştir:

I. Grup (8 yıllık)

Hızlandırılmış rejim diye tanımlanan bu rejimde Türkiye'de üretilmeyen yatırım mallarıyla sanayide kullanılan yarı mamüllerin gümrüklerinin 8 yıl içinde kaldırılması öngörülmüştür. Bu gruba girecek malların tesbitinde esas, Türkiye'nin bunları üretecek durumda olmaması, veya üretilse bile, rekabete bırakmakta sakınca görmeyeceği mallardır.

Bu rejimin kapsamı 1967 yılında AET ithalatımızın % 20'si oranında olacak, gümrük vergileri başlangıçta % 20 kadar sonra da 8 kademede, her yıl % 10 indirmek suretiyle sıfıra ulaştırılacaktır.

II. Grup (22 yıllık)

İstisna rejimi dediğimiz bu rejimde

mevcut ve doğuş halindeki sanayiî koru-
mak üzere, gümrüklerin 22 yıl boyunca
azar azar kaldırılması öngörülmüştür. Bu
rejimin kapsamı 1967 ithalâtımızın % 45'
ini aşmıyacak ve uygulanacak gümrük in-
diriminin takvimi de şöyle olacaktır.

1970	%	5
1973	%	5
1976	%	5
1980	%	5
1982	%	10
1983	%	10
1984	%	10
1986	%	10
1987	%	10
1988	%	10
1990	%	10
1991	%	10
	%	100

III. Grup (12 yıllık)

1. ve 2. listeye girmeyen bütün mal-
lar bu 3. gruba, yani 12 yıllık listeye gire-
cek ve 1967 AET ithalâtımızın % 35'ine
tekabül edecektir. Bunlar için uygulan-
acak gümrük indirimleri takvimi de şöyle
olacaktır :

1970	%	10
1973	%	10
1975	%	10
1976	%	10
1977	%	10
1978	%	10
1979	%	10
1980	%	10
1981	%	10
1982	%	10

Bunlara karşılık topluluk Türkiye men-
şeli sanayi ürünlerine (bazı tekstil ma-
mûlleri hariç) başlangıçtan itibaren güm-
rükleri tamamen kaldıracaktır.

Tekstil ürünleri bu kolaylıklardan an-
cak bazı kotalar içinde faydalanabilece-
ktir:

— Pamuk ipliğinde şimdilik 150 tona
kadar, % 75 indirim:

— Ham pamuklu 1000 tona kadar
% 75 indirim:

— Halı'da da % 40 indirim uygula-
nacaktır.

Tarım sektörü tamamen anlaşma dışı
bırakılmıştır. Hazırlık döneminde yürülük-
te olan eski kontenjanlar hem adet, hem
de miktar olarak biraz genişletilerek de-
vam ettirilecektir. Karşılıklı ticarî anlaş-
malar niteliğinde olarak tarım maddeleri
rejimleri her iki yılda bir gözden geçirile-
rek genişletilecek, fakat bu alanda belirli
bir program ve takvim kabul edilmeye-
cektir.

Türk İşçilerinin Durumu :

Türk heyetinin, Ortak Pazar'daki Türk
işçilerine öncelik verilmesiyle ilgili teklifi
kabul edilmemiştir. Ortak Pazar bunun
karşısında Türkiye'ye başka teklifler ge-
tirmiş ve 1977'den itibaren Türkiye ile Or-
tak Pazar ülkeler arasındaki işçi gidiş ge-
lişlerinin, ikinci dönem sonuna kadar ser-
best bırakılmasını ileri sürmüştür. Bunun
yanında işçilerimizin sosyal emniyetleri-
nin artırılması ve iş konusunda ayırım
yapılmasının önüne geçilmesi için tedbir-
ler alınabileceğini belirtmiştir.

Malî Protokol :

Türk heyeti beş yıl içinde gerçekle-
ştirilmek üzere 400 milyon dolarlık ucuz
kalkınma kredisi istemiştir. Ancak Ortak
Pazar geçen beş yıllık devredekinden 25
milyon dolar fazla olmak üzere 200 mil-
yon dolar verebileceğini bildirmiş, görüş-
meler sonunda bu miktarı nihayet 220

milyon dolara çıkarmıştır. Bu seferki kredinin ödeme şartlarını, ilk 175 milyonluk kredininkinden daha elverişli hale sokmuştur.

Bu 220 milyonun 195 milyonu ucuz kalkınma kredisi, geriye kalan 25 milyonu da normal piyasa kredisi niteliğinde olacaktır.

MARKIN REVALÜASYONU ALMAN EKONOMİSİ ÜZERİNDE BEKLENEN OLUMLU SONUCU VERMEYE BAŞLADI :

Fransa ve İngilterenin tazzikleri sonucunu yapılan Alman Markının revalüasyonu bilhassa Alman sanayicileri tarafından şüphe ile karşılanmıştı. Alman maliye Bakanı revalüasyon hakkında yaptığı konuşmada; her geçen gün daha olumlu sonuçlar elde edildiğini ve revalüasyondan beklenenlerin tam olarak elde edildiği açıklanmaktadır.

«İhracatımız azaldı ve ithalat arttı. Fiyat hareketi istenilen yönde ilerlemeye başladı. Böylece ödeme dengemizdeki müzmin aksaklık giderilmiş oldu. Önümüzdeki yıllarda fiatlar % 3 oranında artacaktır. Ekonomik gelişmemizde % 3,5 ile 6,5 arasında oynayabilir. Unutmamak gerekir ki Ortak Pazar dahilindeki fiyat artışları (yıllık) % 4'ün çok üzerinde olmaktadır. 1970 sonbaharından itibaren ödeme dengemizin tam bir istikrara kavuşmasını bekliyoruz.

Alman Yatırımları İçerde ve Dışarda Gittikçe Artıyor

Batı Alman halkı son iki yıl içinde, Almanya'da ve dışarda yatırım yapan şirketlere tam 7,8 milyar Mark para bağlamışlardır. Bu miktar 1960/67 döneminde iki misli daha fazladır.

Bu arada yabancı yatırım şirketlerinin de Alman piyasasındaki durumları gelişmiş ve piyasanın % 39,4'nü ellerine almışlardır. Buna sebep olarak verilen faiz hadlerinin yükseltilmesi gösterilmektedir. 1967 yılından, 1969 ortasına kadar Alman bankalarına yatan para oranı da % 91 artış göstermiştir.

1969 Dünya Ticareti

Dünya Ticaret ve Kalkınma Konferansının hazırladığı özel raporda 1969 yılı içinde genellikle dünya ticaretinin % 14 oranında bir artış kaydettiği ileri sürülmektedir. Bundan önceki yıl meydana gelen artış ise % 11,1 oranındaydı.

Raporda işlenmiş maddeler ticaretinin 1968 yılına oranla % 15 arttığı, gelişmiş ülkelerden yapılan işlenmiş madde ihracatının da bir önceki yıla göre % 22 nisbetinde fazlaştığı kaydedilmektedir.

ORTAK PAZAR

İspanyanın AET'ye ilk müracaatından tam 8 sene sonra yapılan pazarlıklar sona ermiş ve iki taraf delegeleri arasında Brüksel'de bir öncelik anlaşması imzalanmıştır.

Altılar İspanya ihraç malları üzerindeki gümrük haklarını kademeli olarak % 70 nispetinde indirmektedirler. İlk anda % 30, gelecek 3 sene içinde de % 40 miktarında olarak.

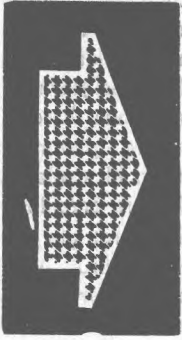
Altılar tarafından bu anlaşma dışında tutulan mallar pek azdır. İspanya için ise istisnalar daha geniş tutulmuştur. Bu da her iki tarafın ekonomik seviyelerindeki farklılıkla izah edilebilir. İspanya'nın ekonomik kalkınmasını bir an evvel tamamlaması ve müşterek pazar seviyesine ulaşabilmesi için Ortak Pazar üyeleri bu

toleransı göstermişlerdir.

İspanya'nın altılardan yapacağı ithalatın küçük bir kısmına % 60-70 gümrük çoğunluk için bu rakam % 25-30 u geçmeyecektir. İndirimler ayrıca daha geniş bir zaman süresi içinde gerçekleştirilecektir.

Bu anlaşma ile Ortak Pazar Akdeniz ülkeleriyle olan bağlantılarını tamamlamaktadır. Bilindiği gibi AET; Türkiye,

Fas ve Tunus ile birleşme anlaşmalarını yapmış durumdadır. Yunanistan da aynı vaziyette olmakla beraber politik nedenlerle uygulama zorlaşmaktadır. İsrail ile bir öncelik anlaşmasının, Yugoslavya ile de bir ticarî anlaşmanın eşğine gelinmiştir. Mısır, Lübnan ve Malta ile de ilişkiler gerçekleşmiş veya gerçekleşmek üzere dir. Cezayirin talepleri de ergeç normale dönecektir.

Sendikacılık, Türk Sendikacılığı ve sorunları

Yazan: Orhan BULDAÇ

I
Türk Sendikacılığı ve aktüel sorunla-
rını tartışırken sendikacılığın gelişimini
ve sosyal hak mücadeleleri içerisindeki
yerini önemle tesbit etmenin yararlı ola-
cağı inancındayız.

274 sayılı Sendikalar Kanunu sendi-
kaları, «İşçilerin ve işverenlerin müşterek
iktisadi, sosyal ve kültürel menfaatlerini
korumak ve geliştirmek için kurdukları
meslekî teşekküller olarak» tanımlamak-
tadır. Sosyal Politika alanında ise Sendi-
kalar» İstihdam şartlarının şekillenmesin-
de işçileri organize bir güç halinde işve-
renlerin karşısına çıkartan, kolektif iş
akti ve grev yapmak hakları ile işçilerin
kendi kendine yardım yapmak olanağını
kazandıran örgütler olarak» tanımlanır

Bu iki tanımda tesbit edebileceğimiz
ortak unsur, Sendikaların bir dayanışma
ve kendine yardım örgütü oluşudur. Bu

nitelik, sendika anlayışının bir zorunlulu-
ğu olarak kabul edilmelidir. Öyle ise Sen-
dikacılığın, işçilerin dayanışmasına ve on-
ları kararsız ve istikrarsız bir kitle ol-
maktan kurtaran bir örgüt haline gelişini,
insanlığın geçirdiği sosyal evrimler içe-
rinde belirtmek gerekir.

A — SENDİKACILIK ANLAYIŞINA TEMEL OLAN GELİŞİM VE GÖRÜŞLER

Sendikacılık kavramını 19. asra ait
bir kavram olarak nitelemek hatalı değil-
dir. Zira, sendikacılık işçi ve işveren iliş-
kilerinin yoğunlaştığı sanayi devriminden
sonra iş ve işçi anlayışındaki derin de-
ğişiklikler sonucu sosyal hak mücadele-
lerinde yeni bir metot ve dayanışma yo-
lu anlamında 18. asır sonraları ile 19. asır-
da ifade edilmiştir. Biz, bu nedenle sen-
dikacılık anlayışına temel olan görüşle-

ri vermeden evvel sosyal hak kavgasının kısa bir özeti yapmak ve demokratik mücadele yolu olan sendikacılık anlayışına varan çetin olayları hatırlatmak isteriz.

Sendikacılığı hakim sermaye sahiplerine karşı emeği ile geçinenlerin kendi ekonomik ve kültürel durumlarını düzeltmek için kurdukları ve yaşattıkları bir dayanışma ve mücadele organı olarak kabul etmek, 19. asırda bilimsel ifadesini bulan sendikacılık hareketini, asırlardan beri ekonomik anlamda güçsüz emek sahiplerinin ve köylülerin güçlü sermaye ve toprak sahiplerine, kölelerin fendilerine ve halk yığınlarının müstebit ve insafsız yönetimlere karşı giriştikleri mücadelelerle ilgili kılmaktadır. Sendikacılığın son asırda gelişmesi, sonradan demokratik rejimlerin bir gereği olarak yerleşmesi bu ilgiyi azaltmaz kanısındayız.

Zayıfların, siyasal ve ekonomik iktidarı elinde bulunduran ve bu iktidarı bir sömürü aracı haline getirenler karşı direnmelerinden söz açarken M.Ö. 73-71 yılları arasında Trakyalı Gladatör Spartaküs'ün kanlı Roma İmparatorluğuna karşı ateşlediği köleler isyanını hatırlamamaya imkân yoktur. Yetmiş arkadaşıyla Gladatörler okulundan kaçarak, Büyük Roma'ya karşı mücadele açan Spartaküs, mülkleri ellerinden anan İtalyanları, sürelerini bırakan çobanları, efendilerini terkeden köylüler ve zincirlerini kıran köleleri pek kısa zamanda etrafına toplamış, meydana getirdiği kuvvetlerle iki yıl, kudretli Roma İmparatorluğunu sarsmıştır. Spartaküs'ün bir ara 70 bin kişiye varan köleler ordusu ile Roma'ya karşı sürdürdüğü bu büyük ayaklanmanın sosyal mücadeleler tarihindeki yeri ve etkisi pek büyük olmuştur. Mücadele sonunda onbinlerce kölenin çarmıklarda can vermesi ise, sosyal

hak dediğimiz İnsanlık haklarının pek kolay kazanılamayacağını göstermiştir. Gerçekten evrensel dinlerin zuhuru ve din adamlarının vicdanlara hitabederek zayıfların yararına sağladıkları bazı küçük hakları hariç, tüm haklar kan pahasına sağlanmıştır.

Roma İmparatorluğunun parçalanması ile kapanan ilk çağ yerine, dini inançların her türlü münasebete hakim olduğu orta çağ başlamıştır. Bu çağla, İmparatorluklar yerlerini feodaliteye, akıl inanca, hareketli hayat yerini ihtirazsız ve gösterişsiz bir hayat tarzına bırakmıştır. İlk çağla beraber büyük şehir merkezleri önemlerini kaybetmiş ve çalışma ve ticaret gibi ekonomik faaliyetler bayağı görülmekten kurtulamamıştır. Orta çağın huzur isteyen insanları, aradıkları huzuru senyörlerin malikânelerinde bulmuşlardır. Bununla beraber çağın ortalarında madenlerin çıkarılmaya başlanması yeni zenginlikler yanında yeniden şehirleşmenin nedeni olmuştur. Bu gelişmeler sonunda, hakim ideoloji olan din, ticarî çıkarların savunma aracı haline getirilmiş ve ticarî çıkarlar dinî sloganlarla ifade edilerek halk yığınları tahrik edilmiştir. Öyleki, Haçlı Seferlerinde din ekonomik çıkarlarla iyice kaynaştırılarak Hristiyan kitleler, güçlü gelişmesi Avrupa ticareti için tehlikeli görülen Türk ve İslâm ülkelerine karşı seferber edilmiştir.

Haçlı Seferleri nedeni ile doğu batı karşılaşması Batıda, ekonomik ve sosyal alanda derin değişikliklere sebep olmuştur. Bunun sonucu olarak mülkiyet, şehirleşme ve para ekonomisi ağır basmaya; siyasal alanda Papalıkla politik güçler arasında sıkı çekişmeler görülmeye başlamıştır.

Kilise babaları tarafından savunulan tabii hukuktaki toplumcu ve demokratik

unsurlar yerine burjuva ekonomisi şiddetli taraftarlar bulmuştur.

Orta çağ bilgini Thomas D'Aquin'in yeni kurulan burjuva ekonomisini teorik alanda savunması artık orta çağın eskidiğinin işaretidir.

Fatih'in İstanbulu alması ile orta çağ artık yerini yeni çağa kesin olarak bırakmıştır.

Yeni çağ, sosyal hak mücadeleleri yönünden oldukça yoğun ve kanlı olaylarla geçmiştir.

Almanya, İngiltere ve Fransa'da Orta çağda başlayan kapitalist gelişme, pek çok ilginç sonuçlar doğuşmuş; ulusal refah artışı fakir sınıflarda daha fazla özgürlük, dünya nimetlerinden yararlanma ve eşitlik arzularını uyandırmıştır. Şehirsel ekonomi ve ekonomik, gelişme, sosyal tabakalaşmayı hızlandırdığı gibi toprağa bağlı köylü sınıfı yerine modern ekonominin yaratıcı gücü olan emekçileri; işçileri yığınlar halinde ortaya çıkarmıştır. Kapalı ekonomi artık pazar ekonomisi haline gelmiştir. Bu değişim, yapılan mücadelelerin özünü etkileyen bir nitelik almıştır.

Yeni çağda gittikçe gelişen üç akımı hatırlamak yararlı olacaktır. Bunlar; a — Sosyal reformlara tarafta köylü akımı, b — Toplumculuğun yerleşmesini isteyen Proleter akımı ve nihayet c — Kilise reformu isteyen burjuva akımlarıdır. Bu akımların her biri köklü değişikliklerin nedenleri olmuştur. Burjuva akımı dinde reformu gerçekleştirmiş, diğer iki reformist hareket ise özellikle politika ve ekonomik hayatta yeni düşüncelerin gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişmeler gene sert ve kanlı mücadelelerle ilerlemiştir. Almanya'da 1525 te köylüler toprak köle-

liğinin kaldırılması için ayaklanınca çıkan savaş sonunda 130 bin köylü ve ilerici imha edilmiştir. Bu olayın diğer ilginç yönü ise din Reformcusu Luther'in köylülerin yokedilmesinde burjuvazi ile beraber olmasıdır.

Fransa ve İngiltere'deki gelişmeler de burjuvaziye hakim kılacak şekilde olmuş ve çağ burjuvazinin geliştiği, teknik ilerleme, keşif ve icatların yoğunlaştığı, aynı oranda ekonomik ve sosyal zıtlıkların arttığı bir nitelik kazanmıştır. Sanayi devrimi ise gelişmeler yönünden en büyük etken olarak değerlendirilmelidir.

Artık düşünürlerin ve sosyal politikacıların eşitsizliği giderecek «Devrimci teoriler» vazetmeye, sosyal adalet ve sınıf çıkarlarını savunmaya başladıklarını görüyoruz. Yeni bir siyasal ve ekonomik düzen arayan fikirler yığınlar üzerinde son derece etkilidir. Bu gelişmelerin patlama safhasında 1789 büyük Fransız ihtilali çıkmıştır. İnsanlar haklarına sahip çıkmanın coşkunluğu içerisinde. Büyük devrimle beraber yeni fikirler ve yeni ufuklar artık bu çağda kapandığını ilân etmiştir.

Yakınçağ, kısaca, toplumsal ve ferdî bilinçlenme ile başlayan ve devam eden bir çağ olarak tanımlanabilir. İmparatorluk anlayışının Millet anlayışına, Monarşilerin Cumhuriyete dönüşümü ulusal bilinçlenmenin bir sonucudur.

Millet hayatı içerisinde sınıf bilinçli sermayedar ve işçi ayırımını, daha geniş ifadesi ile Sosyal sınıf kavramını ortaya çıkarmış, halk milli çıkarlar yanında sınıf çıkarlarını da savunmaya başlamıştır. İnsanlık tarihi ilk kez bu çağda sınıfsal açıdan yorumlanmağa başlanmış ve gene bu çağda Marx, Engels'le beraber insanlık tarihini maddeci bir görüşle ele alarak («sosyal Dterminiz'min anlayışı içerisinde

de bilimsel sosyalizmi vaz'etmiştir. 19. asrın ilk yarısında işçiler birleşmeye ve eyleme çağırılmıştır. Artık, Fransa ve İngiltere'de çıkan hareketler, bir sınıf hareketi niteliğın taşımaktadır İngiltere'de Luddist hareketlerden sonra 1836 da tam bir sosyal demokrat hareket olan çartizim ve nihayet 1848 İkinci Fransız ihtilâli tamamen sınıfsal hareketlerdir. 1848 ihtilâli proleteryanın iktidar dileği ile yaptığı büyük bir harekettir. Ancak sonunda gene işçiler bir tarafa itilerek burjuva iş başında kalmıştır.

19 cu asırdaki hızlı sanayi eşince ve şehirscl sanayi işçileri bilinçlendirmeye ve bilinçli mücadeleye itmiştir. Teorik alanında işçileri eyleme çağıran sosyalist görüşlerin ateşli şekilde savunulmasına paralel olarak 19 cu asır ortalarına doğru yalnız ekonomik yarar sağlamak için işçilerin bir arada toplandıkları sendikalar ve kooperatif birliklerinin kurulduğunu görüroruz.

Bu yıllarda sendikalardan beklenenler farklı idi. Bir kısım teorisiyenler ve işçi liderleri sendikaların özellikle siyasal ve sendikal alanda çalışılmasını; proleter hakimiyetini hedef alanlar ise sendikaları, iktidarın ele geçirilmesinde bir vasıta olarak görüyorlardı. Bu iki görüş, 25 Eylül 1864 tarihinde İngiliz, Fransız, İtalyan ve Alman işçi birliklerinin katılması ile kurulan (Enternasyonal işçiler derneği) nin I. Enternasyonal dönemindeki kongrelerinde münakaşa edilmiş ve işçi cephesindeki çözümlerin nedeni olmuştur. Aralarında Rus ihtilâlcisi anarjist Bakunin'de bulunduğu bir grup toplumculuk amacı için en iyi takdir Parlemanter ve antimilitarist sendikacılıktır derken, Marxsisitler sınıf savaşı için sendikaları aksiyona geçirtmek istiyorlardı.

Bu iki görüşün iyi değerlendirmesi ge-

rekmehtedir. Zira günümüzde sendikal alanda yapılan münakaşalarda ve gelişmelerde bu iki görüşün etkileri olmuştur ve olmaya devam etmektedir.

Bu gelişmeler sendikacılığı, kapitalistlere yani üretim araçlarını elinde bulunduranlara karşı toplumun tüm sorumlalarını savunan bu yönden mücadele eden örgütler olmaya zorlamıştır. Enternasyonalin kurulması Dünya işçilerinin sorunlarını topluca savunmak ve işçiler arasında işbirliği kurmak olanağını hazırlamıştır.

Buraya kadar olan açıklamalarımızla sonuçları çok yanlı olan sosyal mücadelelerin sendikacılığın ortaya çıkmasındaki önemini, ayrıca sosyal mücadelelerin sendikacılık ile önemli bir aşamaya vardığını ifade etmek istedik 19. asrın ikinci yarısında sendikaların sosyal mücadeleyi yürütecek örgütler olarak görevlerini nasıl yürütecekleri sorusu özellikle bu soruya cevap olan iki farklı görüşün ortaya çıkmasına sebep olmuştur. SENDİKACILIK VE SENDİKALİZİM diye adlandırılan bu iki görüşe kısaca değinmek yararlı olacaktır.

SENDİKACILIK: Toplumun dengeli gelişmesinde istihdam şartlarının adil ölçüler içerisinde tesbiti yönünden, işçileri sermaye sahiplerinin karşısında güçlü olarak çıkartan ve işçiler örgütlenme hakkı yanında toplu sözleşme ve grev yapmak haklarını da öngören tutarlı ve etkili bir görüşün ifadesi olmuştur. Bu anlamda sendikacılık, demokrasinin bir gereği ve doğal sonucu sayılmak gerekir. Sendikacılık anlayışında var olması gereken unsurlara özellikle dikkat çekmek isterim. İşçiler, sendikalaşmak yönünden hiç bir baskıya uğramayacakları gibi işçiler sendikalar kanalı ile kullanacakları toplu sözleşme ve grev yapmak haklarına da sahip

olcaktırlar. Bu noktada batılı sendikacılık anlayışı ile komünist ilkelerdeki sendikacılık anlayışı arasındaki farkı belirtmek yerinde olacaktır. Komünist ülkelerde sendikaların rolü olmakla beraber bunlar daha çok devletin temsilcileri gibi davranırlar. Komünist görüş merkezi plânlama ile işçiler arasında bir çıkar ayrılığı olamayacağını teorik olarak kabul etmiştir. Bu peşin kabul, komünist ülkelerde neden grev yapılmadığını izah eder kanı-sındayız.

SENDİKALİZİM: 1906 yılında, Fransız sendika konfederasyonunun kongresinde M. Latapie adlı bir yapı işçisi delegesi tarafından ortaya atılmıştır. Latapie görüşünü şöyle ifade ediyor: «Biz diyor ne sosyalistiz nede anarşist, bizim yeni doktrinimiz yar **SENDİKALİZİM**» Latapie ile sendikalizim devrimci bir nitelik kazanarak kesin bir eylemin ifadesi olmuştur. Sendikalizim tutarlı bir doktrin sayılmamakla beraber şu unsurları kapsamaktadır:

1. Kölelikten bile daha kötü olan Ücret Sistemine yani kapitalizme muhalefet,
2. Bir burjuva kurumu olarak kabul edilen devletin varlığına ve kudretine muhalefet,
3. Evrensel emekçi sınıfı birliği sağlanmak için milliyetçiliğe ve yurt severliğe muhalefet,
4. Burjuva kültüründen başka ve üstün olan Emekçi Sınıf Kültürüne inanç,
5. İşvereni boykot ve grevlerle baltalamaya inanç,
6. Ve nihayet, kapitalist hakimiyeti yıkacak olan «Genel bir grev» kesin inanç.

Sendikalistler, genel bir grevden son-

ra çökecek olan kapitalizmi yerine merkezi bir sendikanın yönetimi altında ekonomik kuruluşlar ve toplumun kusursuz bir biçimde yönetileceğini iddia etmektedirler. Bu görüş sonradan her ülkede değişik şekillerde savunulmuştur.

Batılı ülkelerde toplumun gelişmesinde yapıcı bir unsur olarak görev alan sendikalar, temsil ettikleri işçilerin dinamik niteliklerinin etkisi altında gelişmeyi hızlandıran ve sermaye karşısında güçsüzlerden yana bir denge sağlayarak toplu pazarlık sırasında elinde bulundurduğu grev hakkı ile batılı rejimlerin artan toplumsal gelişmeler sonunda yıkılmasını engelleyen önemli bir unsur olmak niteliğini kazanmıştır. Modern sendikacılık anlayışı ile beraber işçiyi eylem peşinde koşturmak isteyen sendikalist görüşler de, pek etkili olmamakla beraber, batıda yaşamaktadır. Komünist ülkelerdeki sendikacılık ise, merkezi plânlamanın önemli bir yardımcı-sı olarak ideolojinin hizmetindedir.

Sosyal mücadeleler gelişimi içinde yerini belirtmeye çalıştığımız ve mahiyeti ile ilgili farklı görüşleri kısaca açıkladığımız sendikacılığın, Türkiye'deki durumunu bu açıklamaların ışığı altında, gözden geçirebiliriz.

B. TÜRK SENDİKACILIĞI VE SORUNLARI

Türk sendikacılığı ve buna esas olan Türk işçi hareketi pek yeni ve zinde bir harekettir. Türk sendikacılığının yeni oluşu, sendikacılığı hazırlayan akım ve ekonomik yapıya çok geç ulaşmamız ile ilgilidir. Tarıma dayalı bir ekonomi, mülkiyet anlayışı, üretim biçimi ve tekniği Türk işçi sınıfının ve hareketinin ortaya çıkışını etkilemiş ve geciktirmiştir.

Üretim biçimindeki değişikliklerle bera-

ber 19. asrın başında yabancı özel sermayenin yatırımlara başlanması Türkiye'de sanayi işçisinin doğumunu sağlamıştır. Bu tarihlerden başlayarak günümüze kadar Türk sendikacılığının getirdiği aşamaları üç bölümde incelemek mümkündür.

1. Cumhuriyetten önceki dönem,
2. 1923-1961 dönemi,
3. Hür sendikacılık dönemi.

1. CUMHURİYETTEN ÖNCEKİ DÖNEM :

800 yıl öncelerine kadar özellikle Ankara çevresinde görülen Ahiler tarafından kurulmuş lonca diye adlandırılan meslek grupları bir yana bırakılırsa Türk Sendikacılığına başlangıç olarak «Ameleperver Cemiyetinin kurulduğu 1871 yılını alabiliriz. Bu cemiyetin kuruluşu ve 1872 yılında Kasımpaşa tezgâhlarında çalışan ve uzun süre ücretlerini alamayan yüzlerce işçinin katıldığı ilk önemli grevi organize etmesi Türk işçi hareketi yönünden çok önemlidir. Birinci meşrutiyetten cumhuriyete kadar dönemde görülen işçi hareketleri çeşitli nedenlerle, çok güçsüz ve önemsiz olmuş ve hiç bir kuruluş uzun ömürlü olmamıştır. Hareketlerin hedefleride çok mahdud olmuş ancak günün tahammül edilmez şikâyetleri dile getirilmiş ve sonunda dağılmıştır. Bu bakımdan bu dönemde tekstil işçileri Fes-hane ve Hereke fabrikalarında, deniz işçilerinin Şirketi Hayriye ve Şark Demiryollarında yaptıkları hareketler hep dağınık, sınırlı hedefleri ve sonuçları olan hareketler olarak değerlendirilmelidir. Ancak Cumhuriyetin ilânından hemen sonra 18 Kasım 1923 «Şark Şimendiferleri Cemiyetinin» Fransız Demiryolu idaresine karşı yetersiz ücret ve kötü çalışma koşulları nedeniyle yaptığı ve 10 gün devam ettirdiği grev, son derece ilginçtir. Grevin Cumhuriyetin ilânın-

dan hemen sonra oluşu, işçi hareketi-Rejim ilişkisinin olumlu bir örneği sayılabilir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ (1923 — 1961)

Atatürk, 1923 İktisat Kongresinde ifade ettiği toplumsal anlayışının bir sonucu olarak işçi haklarına önem vermiş, bu nedenle daha ilk yıllarda çalışma koşullarını düzenleyen yönetmelikler hazırlanmış ve yürürlüğe konmuştur.

1936 yılında, çalışma heyetimizi uzun yıllar düzenleyen 3008 sayılı «İş Kanunu»; çıkarılmış, 1945 yılında Çalışma Bakanlığı kurulduktan sonra 1947 yılında 5018 sayılı «İşçi ve İşveren Sendikaları Kanunu» yürürlüğe konmuştur.

Tek parti döneminde, işçi hareketi yönünden üste sıraladığımız kanun ve kanunlarla getirilen kuruluşlar önemli olmakla beraber kanunlara hakim olan espiri, Hür Sendikacılık anlayışından oldukça uzak ancak, sendikacılık eğitimi sağlamak yönünden önemli sayılabilir. Sendikacılık hareketi, D.P. iktidarı zamanında yaygınlaşmasına, bunun sonucu olarak 1952 yılında Türk-İş'in kurulmasına, hatta cebri tahkim ve asgari ücret uygulamasının gelişmesine rağmen, 10 yıllık D.P. iktidarı da Sendikacılık anlayışı yönünden 1950 yılına kadarki C.H.P. iktidarından farklı sayılamaz. Her iki Parti, İktidarlarına bağlı Grevsiz ve Toplu sözleşmesiz bir sendikacılık özleminden kurtulamamışlardır. Bu nedenledir ki, Türk sendikacılığı, bu ikinci dönemde de pek gelişme gösterememiş ve ülkemiz Hür Sendikacılık anlayışının sağlayacağı olumlu etkilerden uzak kalmıştır.

3. HÜR SENDİKACILIK DÖNEMİ

Türk Sendikacılığının Hür Sendikacı-

lık anlayışına kavuşması, 27 Mayıs Devriminin Türk Toplumuna kazandırdığı Hukuk ve Sosyal Devlet anlayışı yönünden modern ve ilerici ilkelere sahip 1961 Anayasamızla mümkün olmuştur.

1961 Anayasamızın 10. maddesinde veciz ifadesini bulan temel hak ve hürriyet anlayışı, çalışma hayatımızı ve işçi haklarını düzenleyen 42, 44, 45. maddelerle, İşçiye Hür Sendikalar kurmak, Toplu Sözleşme ve Grev yapmak haklarını öngören 46 ve 47. maddeler Türk Sendikacılığını Batılı düzey ve anlayışa kavuşturan asıl etkenlerdir. Son ifadesini 1961 Anayasamızda bulan bu gelişim, Türk Sendikacılığının Siyasal Rejim anlayışı ile olan ilişkisini belirtmek yönünden büyük önem taşır. Bu ilgi aynı zamanla Batılı Sendikacılığında Haklar mücadelelerle alınmış, Türk Sendikacılığında ise Batılı haklar, gecikme ile de olsa devlet tarafından verilmiştir. Bu gelişim, Türk Sendika Hareketinin biçimlenmesinde büyük bir etken olarak değerlendirilmelidir. Bu nedenledir ki, Türk Sendika Hareketi kendine Haklar sağlayan Anayasal Düzenin yanında olarak Anayasa ile öngörülen sosyal hakların ve dengeli toplumsal düzenin savunuculuğunu yapmaktadır.

Türk Sendikacılığının, Hür Sendikacılık anlayışına kavuşmasında ikinci etken, Anayasamızın 46 ve 47. ci maddelerinde öngörülen Sendikalaşmak, Toplu Sözleşme ve Grev Haklarının fiilen kullanılmasına imkân veren 274 sayılı «Sendikalar Kanunu» ile 275 sayılı «Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu» nun çıkarılmasıdır. Bu kanunların çıkartıldığı 24-Temmuz-1963 tarihi, Türk Sendika hareketi yönünden olduğu kadar, Türk Demokrasisi yönünden de büyük bir aşamadır. Demokratik rejimlerin bir gereği olarak kabul edilen Hür Sendikacılığın ülkemizde

gelişmesine imkân veren kanunların çıkışı, elbetteki Demokratik düzen içerisinde yaşamak ve kalkınmak çabamız yönünden başarı sayılmak gerekir. Bu kanunlarla beraber, çalışma şartlarının tek taraflı düzenlediği, işçiye sendikalaşmak Toplu sözleşme ve Grev hakları tanımayan bir dönem kapanmış ve yerine Batılı ülkelerde işçilerin bir asra yakın zamandan beri sahip oldukları hakları kapsayan Hür Sendikacılık dönemi başlamıştır.

Bu dönemin olumlu havası içerisinde gelişen Türk İşçi Hareketinin niteliklerini belirlemek yararlı olur kanısındayız.

Türk İşçi Hareketi, demokratik düzen içerisinde işçiyi lâik olduğu sosyal ve ekonomik düzeye ulaştırmak çabası olarak tanımlanabilir. Sendikacılık sınıf bilinci ile sürdürülen bir hareket olmakla beraber, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik koşulları Türk işçilerini Sınıf Bilincinden çok toplumsal bilinçle, bir işçi liderinin ifadesi ile «Milli Şuurla» harekete zorlamaktadır. Bu da Türk işçi hareketinin en önemli niteliğidir.

Türk İşçi hareketi, çoğunluğu ile, demokrasiye ve demokratik düzen içerisinde tüm sorunların çözümlenebileceğine inanmaktadır. Ancak, sorunların çözümlenmesinde «Reformcu» bir yol teklif edilmektedir.

Türk Sendikacılığı, sermayeyi emek yanında bir üretim unsuru olarak kabul etmekte ve bakımdan meşru haklara saygı duymaktadır. Sermaye ile mücadelede, işverenleri yok etmek yerine emek-sermaye unsurları arasında verimliliğe etkili optimal noktaya ulaşmak yolları aramaktadırlar. Bunun içindir ki, toplu sözleşme sırasında sahip olduğu etkili pazarlık silâhı Grevi en son çare olarak düşünmektedir. Ayrıca, savunduğu sorunlarla da milli ka-

rekterini muhafaza etmekte, beynelmillel işçi hareketinin bir unsuru olmayı reddetmektedir.

Türk İşçi Hareketinin niteliklerini özetleyecek bir görüş olarak gene işçiler tarafından savunulan bir sloganı tekrar etmek yeterli olur sanırız: BARIŞ - ÖZGÜRLÜK ve EKMEK. Türk işçileri mücadelelerini, bu üç hedefe ulaşmak için yapmakta ve şu niteliği ile mutlu azınlık dışında kalan halk yığınlarının yaşama mücadelesini sürdürmektedir.

Türk Sendika Hareketinin hedef ve amaçları ve hele amaçlara ulaşmasında izlenecek metot yönünden işçiler arasında tam bir görüş birliği olduğu iddia olunamaz. Aynı farklılıklar siyasal parti ve sosyal politikacılarımız tarafından da paylaşılmaktadır. Bunun nedenlerini, Hür Sendikacılığa ulaşan gelişim içerisinde arayıp bulmak olanağı vardır. Bu farklı görüşler ve bazı kişisel nedenlerle Türk Sendikacılığında önemsiz de olsa zıtlasmalar ve bölünmeler olmakta ve yeni örgütler kurulmaktadır. İşyerleri seviyesindeki sendika çokluğunu kişisel nedenlere bağlamak daha doğru olur kanısındayım. Bugün Türk işçi hareketinin en güçlü kuruluşu olan TÜRK-İŞ ile aynı düzeyde kurulan DİSK savundukları fikirler ve metotlar yönünden çok farklıdırlar. Bu iki üst kuruluş Sendikal gelişme içerisinde gördüğümüz farklı görüşleri bazı nüanslarla temsil etmektedirler.

Bu noktada, Türk Sendikacılığının önemli bir sorununa değinmek yerinde olacaktır. TÜRK-İŞ'in kurulduğu 1952 yılından ve özellikle Sendikal hareketin büyük hızlanma ve gelişme gösterdiği 1963 yılından bugüne değin önemli bir sorun Türk Sendikacılığını sürekli olarak meşgul etmektedir. Sorun şu şekilde konabilir:

Türk Sendikacılığının Siyasal partilerle olan ilişkisinin sınırı ne olmalıdır? Bir başka deyişle, Türk işçi hareketi eylemini bir siyasal partinin bünyesinde mi sürdürmeli yoksa siyasal partiler dışında savunulan sorunlar ve hedefler yönünden tüm siyasal partiler etki altına mı alınmalıdır? Anlaşılacağı üzere sorun, bir eylem sorunudur. Bu sorunun çözüm yolu olarak TÜRK-İŞ tarafından benimsenen «PARTİLER ÜSTÜ POLİTİKA» anlayışı başka nedenlerle beraber T.İ.P. nin desteğinde DSK'ı doğurmuştur. DİSK işçi kuruluşu olarak TİP'i desteklemekte, TÜRK-İŞ ise haklar yönünden partilerden uzak mücadele, işçileri uyarma ve baskı gurubu olmak yolunu benimsemiş, siyasi tercihte işçileri serbest bırakmıştır. Bununla beraber bir Çalışanlar Partisi kurulması halinde siyasal eyleme geçmek Türk-İŞ'cede ifade edilmektedir. Türk-İŞ'in Partiler Üstü Politika anlayışı Türk-İŞ'in ve Türk İşçi Hareketinin gelişmesinde önemli etken olmuştur. Siyasal tercih yönünden homojen olmayan işçi kitlesinin Türk-İŞ'e bağlı kalmasında bu politikanın büyük etkisi olduğunu kabul etmek zorundayız. Ancak, bu politikanın da TÜRK-İŞ'i asgari müşterekler etrafında toplanan farklı siyasal inançların bir «Koalisyonu» haline getirdiğini ve bunda bazı önemli sorunlar doğurduğunu belirtmek gerekir. Sanıyoruz ki yakın bir gelecekte zorunlu nedenlerle bu politikanın yeniden gözden geçirilmesi ve yeni şekilde formüle edilmesi gerekecektir.

Türk sendikacılığının diğer önemli bir sorunu, Sendikalar Kanunundan yararlanarak kurulan ve Türk işçi mücadelesini etkili sürdürmede ve hakları kullanmada büyük önem taşıyan **gücsüz sendikalar** sorunudur. «AZ SAYIDA SENDİKA, ÇOK SAYIDA İŞÇİ» formülü, etkili sendikal mücadele yönünden gerçekçi ve yararlı bir

görüştür. Bugün Türkiyemizde Çalışma Bakanlığına kayıtlı iş kollarında kurulmuş birçok sendikalar mevcuttur. Aslında Türk sendikacılığı teşkilatma sorununu hızlı gelişmelere rağmen çözememiştir. Bugün teşkilatlı işçi sayısı bir milyon civarında olmakla beraber bu rakam henüz sigortalı işçi sayısına bile ulaşamamıştır. Çalışma nüfusa oranı ise ancak % 10 civarındadır. Teşkilatlanmayı yavaşlatan ve engelleyen çeşitli nedenler vardır. İşçinin teşkilatlanmasını istemeyen olumsuz tutumun devam ettiğini, çok sayıda sendika kurulmasını da aynı anlayışın desteklediğini ve bundan işçi haklarını kötüye kullandırılıp bazı yararlar sağlamak istendiğini ifade etmek gerekir. Ancak, işçinin haklarını kullanmaktaki uyanık tutumu ve haklarına sahip olmak tutkusu bu karşı ve gerici anlayışı ergeç iflas ettirecektir. Aynı iş kolunda çok sayıda sendika kurulmasına, o iş kolunda kurulu en güçlü sendikaya toplu sözleşme yapmak hakkı verilmek suretiyle engel olmak düşünülebilir. Esasen sendikalar kanununda yapılacak değişikliklerle güçlü sendikacılığın destekleneceği ifade edilmektedir. Türk İş aynı iş kolunda kurulun birden fazla sendikayı bünyesine almayarak sendika enflasyonuna engel olmaya çalışmaktadır.

Sendikacılığımız mali yönden pek güçlü sayılamaz. Tek kaynak olan aidat, ancak işçilerin ekonomik güçleri ile orantili olarak arttırılabilir. Toplanan aidatlar işçilerin fedakârlıkları olarak kabul edilse bile, yeterli sayılamaz.

Kısaca temas ettiğimiz Genel Sorunlar yanında, Türk işçisinin ve sendikacılığının diğer sorunlarına da değinmek isterim. Bunlar iki grupta toplanabilir. Birinci gruptakiler bizzat işçileri ilgilendiren sorunlardır. İkinci gruptakiler ise işçilerin sürekli olarak savundukları ulusal sorunlardır.

Bizzat işçileri ve sendikacılığı ilgilendiren sorunlar olarak 800 bin tarım işçisine hukuki bir teminata kavuşturacak olan Tarım-İş Kanununun bugüne kadar çıkartılmayışını; genel grev hakkı, işsizlik sigortası, işçi yardımlaşma kurumu (İYAK) gibi müesseselerin kurulmayışını, işçi ve memur ayırımındaki tutarsızlıkları, asgarî ücret uygulamasının ortaya çıkardığı sorunları dışarda çalışan işçilerin sorunlarını, işçinin konut ve eğitim sorunları ayrıca 93,274 ve 275 Sayılı Yasaların uygulanmasından çıkan güçlükleri ve ayrıca işçi haklarına karşı görüşlerin bazı tertiplerini sayabiliriz.

Türk işçisinin ulusal düzeyde savunduğu sorunlar ise Türk işçi hareketinin kamu oyununda itibar ve güven sağlamanın başlıca kaynağı olmuştur. Türk işçisi, Türkiyede demokratik düzenin yerleşmesi için sosyal adaletin sağlanmasını ve sosyal güvenliğin yaygınlaştırılmasını adil bir düzenin kurulması ve demokrasimizin devamı yönünden zorunlu görmektedir. Hızlı ve dengeli bir kalkınma döneminde yapılması gereken birçok sosyal ve ekonomik reform teklifleri Türk işçisinden gelmektedir. Enflasyonla mücadele, fiat istikrarı, adil bir ücret politikası, vergi ve eğitim reformları, laik düzen gereği Türk sendika hareketinin sürekli olarak savunduğu ve takipçiliğini yaptığı ulusal sorunlardır. Bu sorunların önemi ve çözümü yönünden teklif edilen çözüm yolları, Türk işçi hareketlerini zorunlu gören ve işçi haklarının Türkiyenin dengeli ve çağcıl amaçlara uygun gelişmesinde etkenliğini kabul eden görüşleri haklı çıkartacak niteliktedir.

Demokrasimizin bir gereği olarak kabul ettiğimiz Türk işçi hareketini ulusal ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmada yararlı saydığımızı açıkça belirtmek isteriz.

933 Sayılı yetki kanununun iptal edilen maddeleri

Yüksel BİLGİN

Madde 1 — Kalkınma plân hedeflerine uygun olmak şartıyla. Yapılacak yatırımlarda Genel ve Katma bütçelerden ayrılan fonlar özel teşebbüse ödünç verme şeklinde transfer edilebilir.

Madde 2 — Plân ve programlara uygun olarak yapılacak yatırımlarda yatırım indirimi miktarı azami % 80'dir. Bölgelere ve yatırım faaliyet kollarına göre nispetler yıllık programlarda gösterilir.

B) Yatırım mallarında ve hammaddeelerde Gümrük vergi ve Resimleri ile ithalden alınan diğer vergi ve resimler hakkında kısmî veya tam muafıklar ihdasını Bakanlar Kurulu kararname ile düzenler.

C) Sanayi Bölgeleri ve Turistik Bölgeler tesis ve tanzimini ve bu maksatla arazi istimlâklarını Bakanlar Kurulu karnamelerle düzenler.

E) Standard ve kalite kontrolünde istihdam etmek üzere mukaveleli personel çalıştırmak için kararname çıkarmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Madde 3 — A) İhracatı teşvik için madde 1deki fondan ihracatçılara ve ihracatçı birliklerine tanıtma, pazar araştırması ve ilk yerleşme masraflarını karşılamak üzere transfer yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

B) 261 sayılı Kanunla Bakanlar Kuruluna verilen yetkiler (ihracatta vergi iadesi), ithal ihtiyacını ikame edecek mallara, döviz geliri sağlayan hizmetlere ve turistlerce yurt içinde yapılacak harcamalara da caridir.

Madde 5 — Kalkınma plânlarına uygun olarak şehirleşmenin gelişmesi için (Sanayi bölgeleri) mahalli idarelere genel bütçeden ve dış kaynaklardan yapılacak

transfer için Bakanlar Kurulu yetkilidir. Madde 7 — Plânın uygulanması için özel ihtisas isteyen Maliye, Ticaret, Sanayi, Ulaştırma, Bayındırlık ve Tarım Bakanlıklarındaki görevlere kıdem ve müktesep haklar nazari itibara alınmaksızın atamaları yapmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Madde 9 — Bu kanunun 2. ci maddesinin «C» bendinde bahsi geçen arazi istimlâkinde 8. Eylül. 1956 tarihli ve 6830 sayılı istimlâk kanunun 23. cü maddesi uygulanmaz.

İPTÂL EDİLEN MADDELERİ TELÂFİ ED/Cİ KARARNAME VE TEBLİĞLER

Başbakanlıktan yayınlanan 1. Kasım. 1969 tarihli ve 13340 sayılı tebliğde: İptâl edilen 933 sayılı kanunun 2. ci maddesinin «A» bendinde belirtilen azami % 80 olan yatırım indirimi yerine 202 sayılı kanunda gösterilen % 30-40-50 nispetlerinin tatbik edileceği belirtilmektedir.

Karar Sayısı 6/12585 R. G.
1. Kasım. 1969

Gümrük Giriş Tarife Cedvelindeki
Gümrük Vergisi Nispet ve Hadlerinin (0)

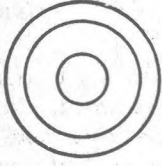
sıfıra indirilmesi.

Bu kararname ile 933 sayılı kanunun iptâl edilen 2. ci maddesinin (B) fıkrası mana ve şümûl itibariyle tekrar yürürlüğe girmektedir. Buna göre yatırım ve hammaddelede gümrük muafiyeti yeniden kazanılmaktadır.

Karar sayısı 6/12584 R. G.
Mükerrer 28.10.1969
17 Sayılı Karara Ek Karar.

Bu kararname ile 933 sayılı kanunun iptâl edilen 3. cü maddesinin (B) fıkrası mana ve şümûl itibariyle tekrar yürürlüğe girmiştir. Yeni kararnameye göre turist harcamalarında dövizlere ödenecek nispet etkisi gibidir. % 33). Yine bu kararnameye göre Hava ve Kara yoluyla yapılacak taşımalarda vergi iadesi % 25 olarak ödenir.

Tebliğ, 25. Ekim. 1969 tarihine kadar yapılan bütün muameleler hakkında 933 sayılı kanunun muteber olduğunu bildirmekte Gümrük muafiyeti ve yatırım indirimi hakkında: 25. Ekim. 1969 tarihinden evvel verilmiş muafiyet belgesi ve 6224 sayılı Kanuna göre çıkarılmış kararnamelerde belirtilen muafiyet nispetlerinin bölge ve kararnamelerde belirtilen Had ve Sürelerden istifade ettiği belirtilmektedir.

İK V'nin tertip ettiği açık oturumdan notlar

Oktay Hozluca
İktisatçı
İK V Sanayi Dairesi

İkinci dünya harbinden itibaren Avrupa devletlerinin kendi aralarında çeşitli entegresyon hareketlerine giriştikleri, geleceklerini, siyasi, iktisadi ve kültürel bağlarla garanti altına almak hususunda büyük çaba harcadıkları görülmektedir. Milletlerarası bu gruplaşmalar karşısında Türkiye'nin yalnız kalması elbette düşünülemezdi. Bilhassa askeri ve kültürel anlaşmalarla sıkı sıkıya bağlı bulunduğumuz batı Avrupa milletler camiasının meydana getirdiği Avrupa müşterek pazarına yakın komşumuz Yunanistanın da durumunu dikkate alarak bigâne kalmak memleketimizin geleceği bakımından son derece ciddi buhranlara yol açabilecek vahim neticeler doğurabilirdi.

Ancak topluluğa dahil olduktan sonra Türkiye'nin sanayisini ortaklığa nasıl intibak ettirebileceği, esasen zayıf olan ihra-

cat potansiyeli ile ekonomisinin, gelişmiş ekonomilerle nasıl rekabet edebileceği sorunu günden güne artan bir ehemmiyetle kamu oyunu düşündürmeye başlamıştır. Bu hususu dikkate alan İktisadi Kalkınma Vakfı, çeşitli meslek gruplarını temsil eden iş adamlarımızın üniversite mensuplarının, DPT ilgililerinin ve Türkiye'nin AET nezdinde daimi delegesinin katıldığı «geçiş döneminde Türkiye'nin alması gereken tedbirler» konulu bir açık oturum tertip etmiştir.

Ancak adı geçen açık oturumun konusu açık ve kesin olarak tashih edilmiş ise de, söz alan konuşmacıların büyük bir ekseriyeti oturuma isteyerek veya istemiyerek başka bir yön vermişler, durumu AET'ye girelim mi girmeyelim mi şekline sokmuşlardır.

Bu açık oturumda ortaya atılan fikir-

ler şöyle hülasa edilebilir :

1 — Türkiye hazırlık dönemini hazırlıksız geçirmiştir. Bu itibarla hazırlık dönemi 5 yıl daha uzatılmalıdır. «Geliştirilmiş hazırlık dönemi» diyebileceğimiz bu dönemde sanayimizin perspektifini hazırlamak lâzımdır.

2 — Bu perspektifin sonucu olarak hangi sanayimizin AET muvacehesinde rekabet edebileceği tesbit edilmeli ve o sahada ihtisaslaşmaya gidilmelidir.

3 — Sanayimizin bugünkü durumu ithal ikâmesi mahiyetindedir. İhracata dönük bir sanayi politikası takib edilmelidir.

4 — Bu hususun temini için ham madde fiyatlarının dünya fiyatları ile elde edilmesi sanayiye büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

5 — Ziraat sektörü ve nüfusun hızla yükselmesi Türkiye'de fert başına düşen gayri safi millî hasılanın düşük kalmasını intaç etmektedir. Bu itibarla Türkiye'nin kalkınması için mutlaka sanayileşmek gerekiyorsa tarım işçisini sanayi sektörüne aktarmak, böylece hem gizli işsizliğe çare bulmak, hem de esasen ucuz olan el emeğinden istifade ederek maliyetlerin istikrarlı bir seviyede kalmasına çalışmak lâzımdır.

6 — Sanayi kesimine ihtiyaç duyduğu kaynakların bol miktarda aktarılması icab etmektedir.

Finansman ihtiyacı, ham madde ve işletme ihtiyacı, enerji ihtiyacı, kalifiye işgücü ve döviz ihtiyacı ve bazı sektörler için sübvansiyon ihtiyacı gibi.

7 — Türkiye'de fiyat istikrarı yoktur. Toptan fiyatlar her yıl % 8-10 oranında artmaktadır. Türkiye'nin kalkınması için döviz şart olduğuna göre ve döviz temini

de yapacağımız İhracata bağlı olduğuna göre ve döviz temini de yapacağımız İhracata bağlı olduğuna göre iç fiyatlarda istikrarı sağlamaya matuf tedbirler almak zaruri görülmektedir.

Bu tedbirler meyanında ham maddesi memleket dahilinden temin edilebilen sanayi dallarına ehemmiyet vererek bu sanayilerin kurulmasına ve İhracata dönük bir politika takib edilmesine çalışılmalıdır.

8 — Mamüllerimizin kalitesi de son derece önem arz etmektedir. şırı bir himaye politikası ile tamamen içe dönük bir ortamda kalite meselesi bugüne kadar ihmal edilmiş bir konudur. Dışarıya açılacakımıza göre sanayicilerimizin bu hususu da gözden uzak bulundurmamaları icab etmektedir.

9 — Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde yüksek istihlâk seviyesi, bilhassa lüks mallara talep şeklinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla tasarruf eğilimi az olduğundan bu gibi ülkelerde, Türkiye'de olduğu gibi sermaye piyasası kurulmamaktadır. Sermaye birikimini sağlayacak tedbirler almak, tasarrufu teşvik etmek ve lüks malların ithalini kesin olarak yasaklamak veya çok ağır vergiye tabi tutmak gerekmektedir. Bu aynı zamanda memleketimize döviz tasarrufu da sağlayacaktır.

10 — Türkiye yatırım malları imal eden yatırım malları sanayi kurmak zorundadır. Aksi halde gelişmiş memleketlerden celbedilen teknolojik bilgi «bir cehalet vergisi» olarak memleketimize çok pahalıya mal olmakta bu da maliyetleri yükseltmektedir.

11 — Sanayiciyi teşvik etmek ve dolayısıyla sanayi gelişmeyi süratlendirmek için bu esktörün dışındaki aşırı rantlara özellikle arsa spekülasyonu ve yüksek it-

halâtçı karlarını kısıtlayıcı malî tedbirlerin alınması, veya çok ağır vergiye tabi tutmak gerekmektedir. Bu da memleketimize döviz tasarrufu da sağlayacaktır.

12 — Yapılan araştırmalar da göstermektedir ki memleketimizde sanayi müesseseleri büyük bir çoğunlukla ufak çapta müesseselerdir. AET ülkeleri ile rekabet edebilmeleri onların ancak birleşmeleri ile kabildir. Bu itibarla aynı faaliyet dalında bulunan bu küçük işletmeleri birleştirecek tedbirler almak onlara hem dış rekabet gücü kazandıracak hem de büyük müesseseler karşısında ezilmemelerini sağlayacaktır.

13 — Son olarak ithalâtta her yıl liberasyon hadlerinin yükseltilmesi de ileri sürülen tedbirler meyanındadır.

Bir milletin bekası, onun iktisaden kalkınmış olup olmaması ile kaimdir. Bu millet ne kadar muhârip olursa olsun iktisaden zayıf kalmışsa erimeye mahkûmdur.

Onun için bu prensibi benimseyen dünya milletleri bugün yoğun bir sanayileşme yarışı içindedirler: Üretimi arttırmak, ve ihraç etmek. İkinci dünya harbinden sonra yenik düşen Almanya ve Japonyanın bugün dünya ticaretinde oynadığı rol da gözönüne alınırsa kalkınmak için sanayileşmenin şart olduğu, ucuz ve kaliteli mal üretiminin yanı sıra ihracat yapmayı da öğrenmemiz icab ettiğini bilmemiz gerekmektedir. Ancak bu sayıda Türkiye'nin AET'ye intibakı kolaylaşır ve Türkiye kendi kendine yeter duruma gelebilir.

Gelir vergisinin iktisadi tesirleri

Ümit BAYRAKTAR

I — Gelir vergisi :

Devlet toplum ve fertler için bir takım harcamalar yapmaktadır. Fertlerde faydalandıkları bu harcamalara çeşitli ölçülerde katılmalıdırlar. Fertlerin devlet harcamasına katılması vergi yoluyla olur. Devlet fertlerden çeşitli vergiler almaktadır. Bunlardan biri de vasıtasız bir vergi olan gelir vergisidir. Gelir vergisi fertlerin kazandıkları gelirlerin belli bir oranının devlete intikal ettirilmesidir. Vergi sistemi bir takım hedefleri gerçekleştirmek için konmuştur. Bu hedefleri gerçekleştiren fertlerin vergi iktidarını da göz önüne almak gerekir.

1) Gelirin vergi iktidarına ölçü' olması :

Bugün genellikle iktisadi refah anlamında en iyi iktidar ölçüsü olarak gelir

kabul ediliyor. Yine de gelirin en iyi vergi iktidarı ölçüsü olduğu iddia edilemez. J. S. Milli verginin imkânlarla orantılı olması lüzumunu vergi adaleti olarak ileri sürmüş ve vergi iktidarının ölçüsü olarak geliri almıştır. Fisher vergi matrahının istihlak olması gerektiğini belirtmiştir. N. Kaldor Mill'in imkânlar kelimesinden harcamaya iktidarının anlaşılması gerektiğini söylemiştir.

Harcama iktidarı para akımı ile temsil edilirse gelir, stok ile temsil edilirse servettir.

Tek başına gelir harcama iktidarını Kaldor'un da dediği gibi iyi bir şekilde temsil edemez. Çünkü, meselâ nakit serveti olan ve onu seneden seneye eriterek geçinen kimsenin geliri sıfırdır ama harcama iktidarı sıfır değildir.

Bu sebepten vergi iktidarının da en

iyi ölçüsü tek başına gelir değil, şartlara göre ayarlanmış gelir miktarıdır. Fakat ayrıca vergi sistemimiz için kabul ettiğimiz gelir kavramını da kesin olarak belirtmemiz gerekir.

2) Gelir kavramı :

Vergi iktidarının ölçüsü olarak aldığımız gelirin, gelir vergisi gayelerine mantıkî bakımdan en uygun tanımını yapmamız şarttır.

Pek çok maliyeci gelirin geniş tarifini savunmuştur. Meselâ Prof. R. M. Haig; «gelir, iki zaman arasında bir kimsenin iktisadî kudretindeki artışın para olarak değeridir» diyor.

Gelir vergisi kanunları ise daha çok dar manâda gelir mefhumuna râğbet ediyorlar.

Dar manada gelir : Bir kaynaktan kaynağı tüketmemek şartıyla devamlı devrelli bir şekilde çıkan iktisadî kıymetler. Bu gelir anlayışına kaynak nazariyesi denmektedir. Kesin bir tarif olmadığından çeşitli tenkitlere maruz kalmıştır.

Gelirin en mantıkî ve tatminkâr tarafı biraz pürüzlü ve karışık görölmesine rağmen,

Net gelir = İstihlâk + net tasarruf şeklinde yapılan tariftir.

Bu tarif içinde ifade ettiğimiz geliri teşkil eden unsurlar :

1.) Devre içinde sermayede meydana gelecek net değerlenmeler.

2.) Diğer kimselerden para veya mal alımına sebep olmaksızın devre içinde istihlâk edilen değerler. Bunun içinde dayanıklı istihlâk mallarının kullanım değeri ve evde istihlâk edilen malların ve hizmetlerin değeri de vardır.

3.) Düzensiz olarak ele geçen gelirler.

Ekseriyetle sermaye artışları gelir vergisine dahil edilmemekte ve ancak paraya çevrilince vergiler dirilmektedir. Buda «artan gelir» kavramının yerine daha dar bir kavram olan «gerçekleşen gelir» kavramının kullanılmasıdır.

Fakat yinede çözülmesi imkânsız bir takım güçlükler mevcuttur.

II — Gelir Vergisi kimlerden ve ne şekilde alınır?

Gelir vergisinin mükellefi gerçek kişilerdir. Tüzel kişilerden alınan vergiyse kurumlar vergisi denir. Gelir vergisinin konusu ise - Türk vergi sistemine göre - bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır.

Gelir vergisinde gelirler ya götürü usulüne ya da gerçek usule göre tesbit edilir.

Götürü usulde matrahın ne şekilde tayin edildiğini kanunlar göstermektedir. Türk vergi usul kanununa göre götürü usulde matrah taktir komisyonu tarafından yıllık tutarlar üzerinden, beş derece şeklinde tesbit edilir.

Gerçek usulde kazanç ve iradların tesbiti beyanname usulü ile olur. Beyanname Türk vergi sistemine göre üç çeşittir.

1- Yıllık beyanname :

Mükellef tarafından bir takvim yılı içinde elde edilen kazanç ve iradlar bir araya getirilip toplanır ve vergi dairesine bildirilir.

2) Muhtasar beyanname :

İşveren veya vergi tevkifatı yapan

diğer kimseler tarafından kesilen vergi matrahları ile birlikte toplu verginin vergi dairesine bildirilmesi.

3) Münferit beyanname :

Dar mükellefin aşırı kazançlarına, vergisi kaynağa tevkif yolu ile alınmamış serbest meslek kazançlarına ve menkul sermaye iradına mahsusudur. (G. V. K. Mad. 101)

Yıllık beyanname ve vergi borcunun hesaplanması (gelir vergisi mükellefinin beyanname doldurması) çeşitli formüllere bağlanmıştır :

1. Ailenin esas birim alınması yani aile reisinin beyanının esas kabul edilmesi.

Bizde bu usul geniş ölçüde yumuşatılarak kabul edilmiş ve aile reisinin beyanatı tam olarak kabul edilmiş.

2. Ayrı beyan usulu ailede bütün fertlerin tek tek beyanname doldurmasıdır. Bu usulde asgarî geçim indiriminden yalnız aile reisi faydalanır.

3. Bölme usulüne ise ya ailenin geliri ikiye bölünüp her parça için ayrı vergi hesaplanır (A. B. D. ve Almanya) ya da gelir çocuk sayısına göre değişen paylara bölünür.

Gelir vergisi fertlerden gelirlerinin belli bir oranının devlete intikalıdır. Gelir vergisi devlete eşoran, artan oran ya da azalan oranlarla alınarak intikal eder.

Eş oranlı (sabit oranlı) gelir vergisinde; her gelir seviyesine aynı vergi oranı tatbik edilir.

Meselâ vergi oranı olarak % 25 kabul edilmişse her gelir sahibinin gelirinin % 25'i vergi olarak alınır. Buna göre 1000

lira kazanan ferdin, 10000 lira kazanan ferdinde gelirinin % 25'i vergi olarak devlete geçer. Bu durumda verginin mutlak değeri gelir az olandan, yüksek gelir sahiplerine doğru gidildikçe artar fakat nisbet aynı kalır.

Artan oranlı gelir vergisi sisteminde vergi oranı gelir seviyesine göre ayarlanmıştır. Aşağı gelir seviyelerinde vergi oranı düşük, yukarı gelir seviyelerinde vergi oranı yüksektir. Meselâ 1000 lira kazanan fertlere % 10 vergi oranı tatbik ediliyorsa, 10000 lira kazanan fertlere % 20 oranı tatbik edilir. Bugün bir çok memleketlerde, bizim memleketimizde dahil, bu sistem uygulanmaktadır.

Azalan oranlı gelir vergisi sisteminde ise, gelir seviyesi arttıkça vergi oranı azalır. Şöyleki misâlimize göre 1000 lira geliri olan % 20 vergi alınıp, 10000 lira geliri olan % 10 vergi alınması gibi. Bu sistem aslında adaletsizdir. Bugün kullanılmamaktadır. Fakat sermaye terakkümü için son derece elverişli olduğundan ve liberalizmde geniş ölçüde tatbik etmek için Batı ülkelerinde kapitalizmin ilk devrelerinde kullanılmıştır.

III — Gelir vergisinin iktisadi tesirleri :

Bu tesirleri genel bir şekilde mikro tesirler ve makro tesirler olmak üzere ikiye ayırabiliriz.

Mikro tesirler :

Müstehlikin ve müteşebbisin dengesi yani fertler üzerindeki tesirlerdir ve iki grupta toplanabilir.

- 1) Ödeme tesiri (gelir tesiri)
- 2) Bayan tesiri (ikame tesiri)

Şu halde gelir vergisinin mikro tesirleri deyince, ikame ve gelir tesirlerinin;

tasarruf hacmi, emek arzı ve teşebbüs üzerine etkisinin ne olacağını inceleyeceğiz.

Makro tesirler :

Ekonominin bütününe gelir vergisinin tesirleridir. Fertler tek tek nazarı itibare alınmadan ekonomi bir bütün olarak düşünülmektedir. Makro tesirlerinde harcamalara gelir vergisinin tesiri, yatırımlara gelir vergisinin tesiri, nötr vergi ve vergi yükü dağıtımında gelir vergisinin tesiri olarak incelenebiliriz.

Genel harcamalar ayrıca özel ve devlet harcamaları olarak ikiye ayrılabilir.

Verginin mükellef gelirini azaltarak karar ve tercih hadlerini değiştirmesine Pigounun deyimiyle «ödeme tesiri» ya da Hicksin deyimiyle «gelir tesiri» adı verilir.

İkame tesiri : (Beyan tesiri)

Verginin nisbi fiyatları değiştirerek mükellef tercih hadlerine etki etmesine Hicksin deyimiyle «ikame tesiri», ya da Pigounun deyimiyle «beyan tesiri» adı verilir. Bir mala konulan vergi karşısında o mala müstehlik talebi azalırken o mala rakip ve fiatı artmamış olan mala müstehlik talebi artar ve böylece müstehlik

Gelir vergisinin iktisadî tesirleri

Mikro tesirler

Ödeme tesiri
(gelir)

Makro tesirler

Beyan tesiri
(ikame)

Yatırımlara

Genel
harcamalara

Nötre
Vergi

Vergi yükü
Dağılımına

1 — Gelir vergisinin mikro tesirleri :

Bu tesirler gelir vergisinin fertler üzerine müstehlik ya da müteşebbis olarak tesirleridir. Gelir vergisinin konması ya da oranının artması karşısında fert gelir ve ikame tesirleriyle vergiye çeşitli tepkiler gösterir. Önce gelir ve ikame tesirleri kavramlarını açıklayalım.

Gelir tesiri : (ödeme tesiri)

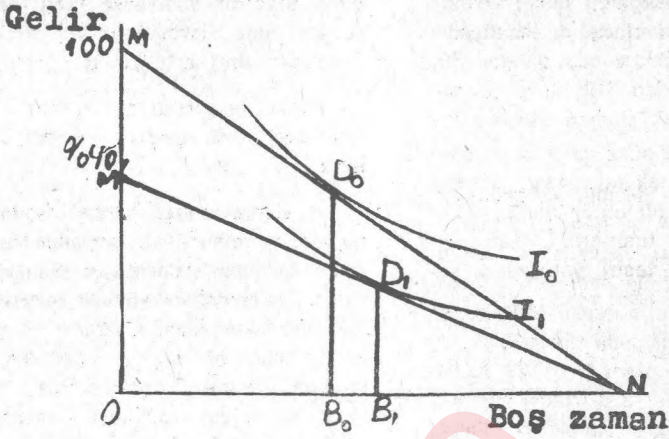
Vergi alınında mükellefin geliri azalır. Çünkü mükellef; müstehlik ise vergiyi tasarrufunu ve istihlâkını azaltarak öder. Eğer mükellef müteşebbis ise vergiyi ödemek için yatırım masraflarını ve nakit varlığını azaltmak, hatta bir miktarda borçlanmak zorunda kalabilir. Mükellefin geliri azalınca karar ve tercihleri de değişir. Mükellef karar ve tercihlerin de yeni ayarlamalar yapar.

yeni bir denge durumuna geçer. Fakat bu ancak ikame imkânı olan iki ya da daha fazla mal için söz konusudur.

Meselâ rakı üzerine bir istihlâk vergisi konması müstehlikin rakı talebini azaltarak şarap v.s. içmesine sebep olur.

Meseleyi müteşebbis yönünden düşündüğümüzde meselâ sermaye artışlarını vergilendirmeyen bir gelir vergisi konduğu ya da oranı arttırıldığı takdirde müteşebbis kaynaklarını; iradı daha çok sermaye artışı sağlayan yatırım türlerine kaydırır.

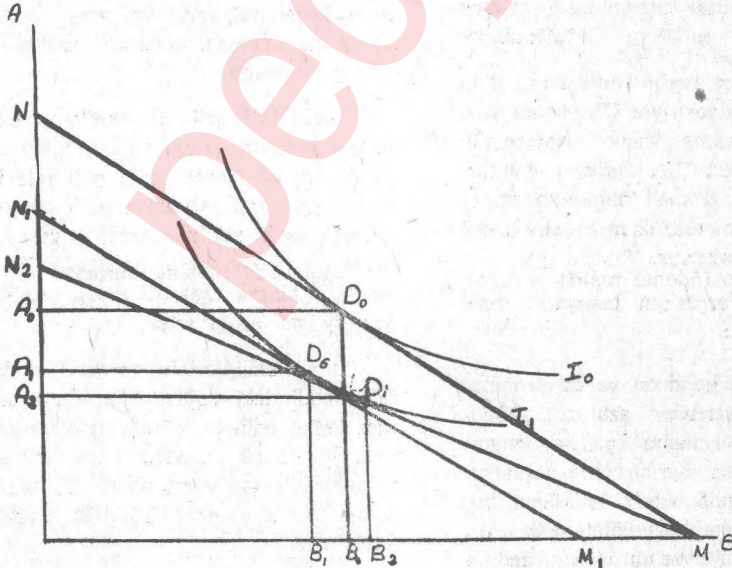
Meseleyi bir ücretli için düşünersek, vergi konuca son çalışma saatleri harcadığı emeğin zahmetini karşılamadığı için boş zamanı çalışmaya tercih edebilir. Meselâ vergi oranı % 40 olursa boş za-

man isteği artabilir. Bu hususu şu şekilde gösterebiliriz.

MN bütçe doğrusundaki (ücret çizgisi) ON mükellefin istihlâk edeceği en

fazla boş zamandır. Boş zaman çalışılmadan geçirilen zaman olduğundan bu da bir çeşit istihlâk sayılabilir. OM hiç boş zaman kullanmadan ferden elde edeceği

gelirdir. Mükellef vergiden önce denge noktasını MN doğrusu ile 1_0 kayıtsızlık eğrisine göre D_0 noktasında dengededir. OA_0 kadar A malından, OB_0 kadar B malından almaktadır. A malına vergi konunca :

A malının fiatı yükselir ve mükellef gelir tesiriyle hem A ve hem de B malından daha az alır. Bu durumda eski durumundan daha az tatmin sağlayın I_1 kayıtsızlık eğrisinin bütçe doğrusu M_1N_1 'e teğet olduğu DG noktasında dengededir. A malından (A_0A_1 az olarak) OA_1 kadar almakta, B malından (B_1B_0 kadar az olarak) OB_1 kadar almaktadır. Fakat bu DG noktası farazidir buna fert gelir tesiriyle gelmiştir. Mademki A ve B malları arasında ikame imkânı vardır, fert bu imkândan faydalanarak A malından daha az alır (OA_2 kadar) ve vergi vermemiş olup fiatı artmayan B malından alacağı miktarı arttırır (OB_2). Yeni bütçe doğrusu N_2M olur. Fakat fert yine aynı I_1 kayıtsızlık eğrisi üzerindedir, sadece alacağı malların terkiibini değiştirmiştir.

Şu halde fert vergi konmamış olan B malından gelir tesiriyle OB_0 kadar alırken OB_1 kadar almış, ikame tesiriyle ise OB_0 kadar alırken DB_2 kadar almıştır. Yani gelir tesiri B malı alımını azaltmış fakat bu geçici olmuş, ikame tesiri ise B malı alımını arttırmıştır.

A) Gelir vergisinin tasarruf arzı üzerine tesirleri :

Gelir vergisi konması ya da oranının yükseltilmesi tasarrufu azaltır. Çünkü verginin büyük bir kısmı ya da tamamı tasarruftan ödenir. Ayrıca vergi tasarrufun getireceği gelecekteki istihlâkın bugünkü istihlâk olarak bedelini yükseltir. Fakat eğer fert ihtiyarlığı için kendine irad temin etmek istiyorsa ve bu mak-

satla tasarruf yapıyorsa vergi tasarrufunu azaltmaz. Hatta gelir vergisi karşısında tasarrufları artabilir de.

Gelir vergisinin mükellefin tasarrufunu azaltmayacağını ileri süren düşünceler :

1. Zamanımızda kanunî ihtiyarlık sigortası ve emekliliğe bağlanan ücretlerin oranı gittikçe artmaktadır. Böylece kurumsal tasarruflar gelecek için güvenilir bir gelir akımı sağlamaktadır ve gelecekte herhangi bir gayeyi gerçekleştirmek isteyen kimseler üzerinde faiz haddinin vergi sebebiyle düşmesi tasarruflarını etkilemeyecektir. Yani tasarruf hacmi ya hiç azalmıyacak ya da aksine artacaktır.

2. Mükellefin tasarruf arzusuna gelir ve faizden başka objektif ve subjektif pek çok sebepler tesir eder. Meselâ her türlü ihtimale karşı ihtiyat, çocuklarına servet bırakma arzusu, hayat standardını yükseltme isteği v.s. gibi. Şu halde bu sebeplerde değişmedikçe vergi sebebiyle faizin azalması tasarruf üzerine büyük tesir etmez.

Fakat faiz belli bir haddin altına düşünce tasarruf isteği büsbütün azalır. Galdor'un da işaret ettiği gibi faiz haddi % 5 iken vergi sebebiyle % 4 olursa, tasarruf meyli etkilenmiyebilir, ama faiz haddi % 5 iken vergi sebebiyle % 2 ya da % 1 olursa tasarruf meyli çok azalır, hazır yeme isteği artar.

Emek sahiplerinin tasarruf meyilleri faiz haddindeki değişmeden mütessir olmaz kabul ediliyor, çünkü belli bir miktar tasarruf etmek zorundadırlar. Mülkiyet sahiplerinde ise vergi sebebiyle faiz haddinde husule gelen değişikliğe elastikiyet önemlidir.

Nisbeti düşük gelir vergilerinin ta-

sarruf şevkini kırması azdır. Ayrıca düşük gelir sahiplerinden yüksek gelir sahiplerine doğru çıkıldıkça verginin tasarruf şevkini kırıcı tesiri azalır.

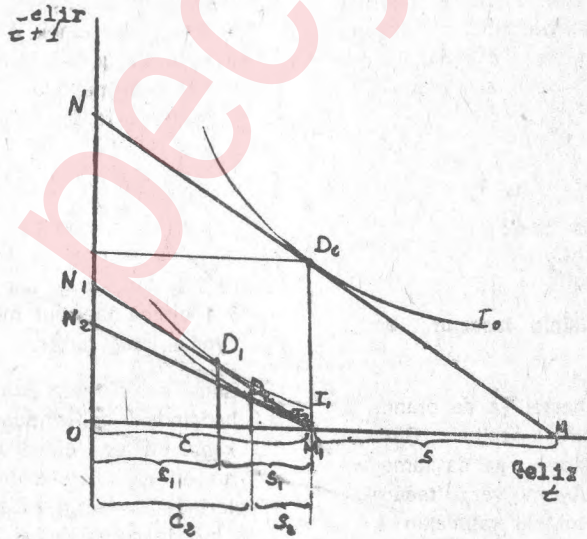
Artan oranlı bir gelir vergisinin tasarruflar üzerindeki menfi tesiri çoktur. Çünkü yüksek dilimlerinde yüksek oranlı vergilerin hemen tamamı tasarruftan ödenir. Bu husus artan oranlı vergilerin mahsuru olarak bir çok müelliflerce belirtilmiştir. Meselâ H. L. Lute; «bu durum kolektivist devlete götürebilir» der. Fakat diğer müellifler gelir vergisini özel teşebbüse dayanan kapitalist sistemi yıkıcı vasıfta bulmaz. Çünkü yüksek vergi oranlarının tasarruf şevkini kırması karşısında tasarrufların teşekkül edebilmesi için çeşitli yollar bulunmuş. Meselâ ver-

gi kanunlarında bazı kapılar açık tutulmuş, yatırım şekillerine göre vergi matrahından indirilmiş, bazı muafiyetler ve indirimler tanınmış v. s.

Dik ve yüksek müterakkiyet fertleri sermaye terakkümünü şirketler içinde yapmaya sevkeder. Sermaye artışlarının para çevrildikçe gelir sayımları yüksek müterakkiliğin tasarruf meyli üzerindeki menfi tesirini azaltır.

Sonuç olarak : Bütün bu hafifletici şartlara rağmen yüksek gelir sınıfları için çok dik müterakkî olan vergiler tasarruf meylini azaltır.

Gelir vergisinin tasarruf üzerine etkisini geometrik olarak şöyle gösterebiliriz.

Vergiden önce fert, MN bütçe doğrusuna, I_0 kayıtsızlık eğrisinin teğet olduğu D_0 noktasında dengededir. Zamanı t ve $t + 1$ olarak ikiye bölersek, şeklin yatay ekseninde ferdin t dönemindeki geliri gözükmektedir.

t döneminde fert C kadar istihlâk ve S kadar tasarruf yapmaktadır. MM_1 kadar bir vergi konduğu zaman ferdin vergi sebebiyle ve gelir tesiriyle bütçe doğrusu M_1N_1 olur. I_1 kayıtsızlık eğrisine geçmiştir. Denge noktası D_1 dir. Bu durumda istihlâki kısılmış C_1 olmuş ($C_1 < C$), tasarrufunda S_1 olmuştur. Fakat gelir vergisi sebebiyle faiz haddi düştüğünden tasarruf edilen miktar azalır. ($S_2 < S_1$) ve istihlâk de C_2 olur. Bu istihlâk miktarı faiz haddi değişmeden önceki istihlâk miktarından çoktur. Yani $C_2 > C_1$ dir. O halde vergi tasarruf meylini azalmış, hazır yeme isteğini arttırmıştır. Mükellef D_0 denge noktasından D_1 denge noktasına gelir tesiri sebebiyle gelir. Faiz haddi düştüğünden ikame tesiriyle D_1 den D_2 denge noktasına gelir. İkame tesiri tasarrufu azaltır. $S_2 < S_1$.

B) Gelir vergisinin emek arzı üzerine tesirleri :

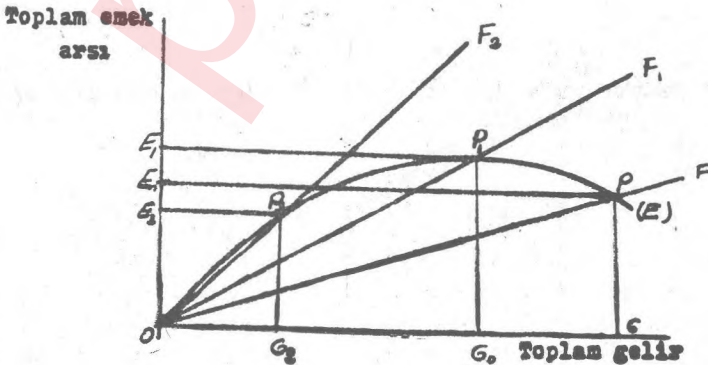
Emek gelirleri üzerine bir vergi konursa, bu vergi yönünden emeğin sağladığı gelir azalır.

Fert emek arzını arttırır. Fakat vergi oranı dahada artarsa fert artık emek arzını azaltır. Çünkü birim emeğin sağladığı net gelir çok azalmıştır.

Bu hususu şu şekilde izah edelim :

Kaynak: Bulutoğlu K. Mali Politika (sayfa 223, şekil 12-2)

Yatay eksen toplam geliri, dikey ekseninde toplam emek arzını yani ferdin çeşitli gelir seviyeleri karşısında arz etmeye hazır olduğu emek miktarını göstermektedir. (E) eğrisi ferdin çeşitli gelir seviyeleri için kabul etmeye razı olduğu toplam çalışma süresini gösteriyor. (F) doğrusu gelirin emek ölçüsü ile fiatıdır. Yani fert OG gelir seviyesinde OE emek miktarını arz etmektedir. Emek gelirine vergi konunca ferdin geliri GG₁ kadar aza-

ikame tesirinin etkisinde emek arzını azaltıp, boş zaman istihlâkını arttırarak gelir.

Bu anlatılanlar tek oranlı bir gelir vergisi için doğrudur. Acaba gelir vergisi artan oranlı ise durum ne olur? Vergi ister tek, ister artan oranlı olsun fertlerden aynı miktarda gelir alınmaktadır.

Şu halde ödeme tesiri aynı kaldığı halde ikame tesiri değişik olacaktır. Artan oranlı vergini ikame tesiri daha kuvvetlidir. Artan oranlı bir vergiye geçilince boş zaman talebi daha kuvvetli artar, emek arzı daha kuvvetli azalır.

Tek oranlı bir vergilemeden azalan tarifeli vergilemeye geçilince vergiden sonra emek arzı artıyorsa bu daha kuvvetli, azalıyorsa daha zayıf olur.

Tek oranlı vergiden artan oranlı vergiye geçilmesi halinde toplumun yukarı ve aşağı gelir kademelerinde gelir ve ikame tesir çelişki halindedir. Orta gelir kademelerinde ise gelir ve ikame tesirinin her ikisinde emek arzını azaltır.

Şu halde toplum içinde yine kesin olarak emek arzı azalır yada artar diyemeyiz.

Emek arzının gelir vergisi tesiriyle artıp yada azalmasının kesin sonucunun bağlı olduğu etkenler:

1. Yukarı gelir kademelerinde vergi yükünün artma, aşağı gelir kademelerinde de azalma derecesi,

2. Aşağı ve yukarı gelir kademelerinde boş zaman talebinin gelir ve ikame elâstikiyetidir.

Şayet yüksek gelir kademelerinde boş zamanın gelir ikame elâstikiyeti ne kadar yüksek, aşağı gelir kademelerinde

nekadar düşük ise, artan oranlı vergiye geçince topluluk bakımından emek arzını zayıflatıcı etki o kadar kuvvetli olur.

Boş zaman talebinin gelir elâstikliğinde ise, bu elâstiklik yukarı gelir kademelerinde ne kadar yüksek, aşağı gelir kademelerinde ne kadar düşük ise gelir tesirinin emek arzını arttırması o kadar kuvvetli olur.

Vergi yükünün hafiflemesi için:

1. Asgari geçim indirimi yükseltilir.
2. Tarife düşürülür.

Asgari geçim indiriminin yükseltilmesi aşağı gelir kademelerinden yukarı gelir kademelerine gidildikçe azalacak şekilde boş zaman talebini arttırır. (Gelir tesiri).

İkame tesiri ise emeğin marjinal net verimi arttırdığından ferdi emek arzını arttırmaya iter. Bu tesirlerden hangisinin baskın çıkacağı çeşitli etkenlere bağlıdır. Meselâ indirimdeki genişletme, indirimden sonra marjinal oran değişmesi v.s.

Tarifiedeki bütün oranların azalması şeklinde ise: gelir tesiriyle, emek arzını azaltıp boş zaman istihlâkını arttıran tesir yukarı gelir kademelerinde aşağı gelirlerden daha kuvvetlidir. İkame tesiride yukarı gelir kademelerinde emek arzını daha çok azaltır.

Şu halde kesin sonuç olarak emek arzın azaltır mı, arttırır mı, bir şey söyleyemeyiz. Fakat tarife indiren bir vergi hafifletmesinin emek arzını daha yüksek bırakacağına söyleyebiliriz. Vergi yükünün yükseltilmesi içinde aynı hususlar caridir.

C) Gelir vergisinin teşebbüs üzerine etkisi :

(Sermaye arzı bakımından)

Gelir vergisi firmalara arzedilen nak-
di sermaye miktarını da etkiler.

1. Mükellef verginin önemli bir kıs-
mını tasarrufundan öder. Vergi artan o-
ranlı ise tasarrufu daha çok azaltır. Bun-
dan dolayı şahısların nakdi sermaye ar-
zetme imkânlarını diğer vergilere nisbet-
le gelir vergisi daha da çok azaltır.

2. Vergi yatırımdan elde edilen top-
lam geliri azaltır. Likid olarak tutulan pa-
raya vergi tesir etmediği için likid para
tutmanın faydası artar. Bundan dolayı ba-
zı kimseler hali hazır yeme seviyesini
devam ettirmek için nakti sermayelerini
kullanmayı daha çok arzu ederler.

Bu iki tesir ile gelir vergisi fertle-
rin borç verme fonlarının miktarlarını di-
ğer vergilerden daha çok azaltır. Fakat
bazı hususlar meseleyi girift hale getirir.
Meselâ Merkez Bankasının kredi politika-
sı gerçek para arzına tesir eder.

Borç verilen fonlarla sermayeye iş-
tirak fonları ayrı ayrıdır. Sermaye ve iş-
tirakte zarar rizikosuda daha büyüktür.
Yatırımların muvaffak olmasından şahıs-
lar emin değillerse yatırımlara sermaye
arzında bulunmazlar ve iktisadi kalkın-
maya manî olur.

Gelir tesiri bazı kimseleri vergiden
sonraki gelirlerini aynı seviyede tutmak
için sermayeye iştirak yatırımlarının rizi-
kosunu almaya teşvik edebilir.

Musgrave'ye göre eğer zararın tama-
mının mahsubu mümkünse vergi yeni ri-
zikolu yatırımların marjinal hasılatını de-
ğil fakat ekonominde mevcut riziko ihtima-
lini genel olarak azaltır. Böylece kişiler
daha rizikolu yatırımlara girebilirler. Ver-
ginin riziko alma üzerinde net tesiri olum-
suzdur.

2 — Gelir vergisinin Makro tesirleri:

Makro tesirler, gelir vergisinin eko-
nominin bütününe olan tesirleridir. Fert-
ler üzerine olan tesirler hesaba katılmak-
sızın ekonomi bütününde makro birimle-
re gelir vergisinin tesiri nedir?

Biliyoruz ki milli gelir (Y), istihlâk
(C) ve yatırım (I) harcamalarından mey-
dana gelir.

$$Y = C + I$$

İstihlâk, özel şahısların yaptığı istih-
lâkla beraber, devletin istihlâk harcamala-
rından müteşekkildir. Yatırımda aynı şe-
kilde özel ve devlet yatırımlarını içine
alır.

(Devamı var)

S U L T A N

Avize imalâthanesi

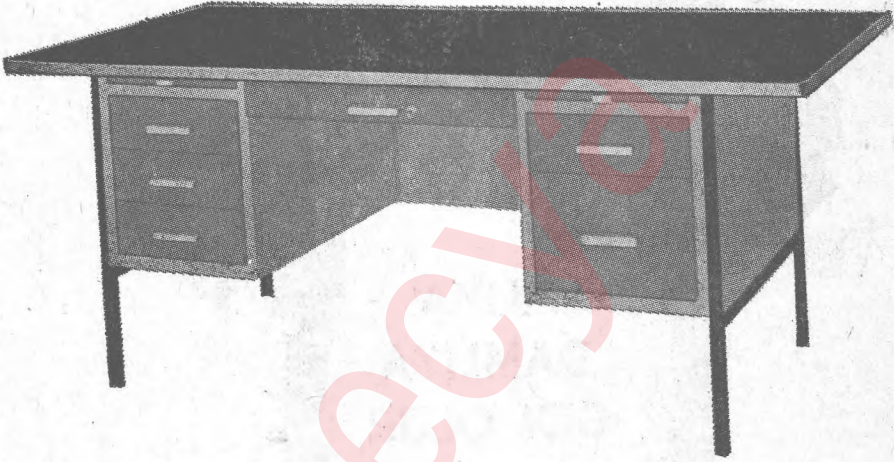
**En son örnek
ve çeşitlerini
iftiharla sunar**

**Adres : Karaköy, Okçumusa Cad. Şâir Eşref Sok. Selâmet Han
Kat. 1 Daire 4 - İstanbul
Tel : 49 19 23**

ŞARK ÇELİK EŞYA

Sanayii ve Ticaret Ltd. Şti.

" itinalı iş - garantili teslimat "

*Her türlü Büro Hastahane levazımatı
Soğutucu dolap ve saç işleri için
emrinizdedir*

Adres : Hasköy Okmeydanı Cad. No. 22/147 - İstanbul
Tel : 49 67 64

**DAMLIYA
DAMLIYA
GÖL OLUR**

TÜRKİYE **BANKASI**

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

YENİLİK BASIMEVİ

Cağaloğlu Yokuşu, Cemal Nadir Sokağı
Büyük Mîlâs Hanı No. 45 - 46 - 47 - 48
Telefon : 27 11 53 - 22 56 41 İstanbul

DİZGİ BASKI (TİPO-OFSET) CİLT

* Kartvizitten Gazeteye Kadar .
bütün işlerinizde güvenle
başvuracağımız en yetkili müessese

**DÜNYADA
EN ÇOK SATILAN
ÇAMAŞIR MAKİNASI
ELEKTRİK SÜPÜRGESİ**

MATAŞ TİCARET A. Ş.
Halaskârgazi Cad. 133 Pangaltı - İstanbul Tel: 46 20 75

IM2068

(Moran : 669)

ASABI...

...baş ağrılarına karşı

GRİPİN

GRİPİN, baş, diş, adale,
sinir, lumbago ve
romatizma ağrılarını
teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle
başlangıcında birçok
fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile

faydalıdır

Yeni Ajans: 1331

GÜVEN SİGORTA

Bir ... İktisadi Devlet Teşekkülüdür

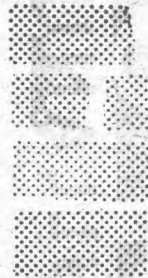
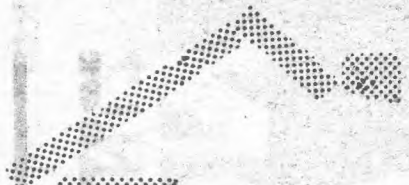
SÜMERBANK

T.EMLÂK KREDİ BANKASI

MİLLER BANKASI

Karaköy, Bankalar Caddesi tel: 49 4910

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

•ateş tuğlası

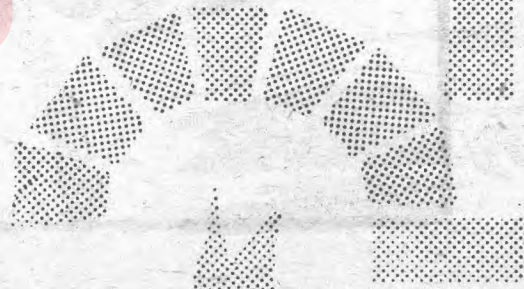
ateş harçları

izolasyon tuğlası

EYÜP — İSTANBUL

Fab. : 23 22 10

Mz. : 44 30 40

22

st

**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**

0 - 148

OPON
KULLANINIZ

(Yeni Ajans: 1332)

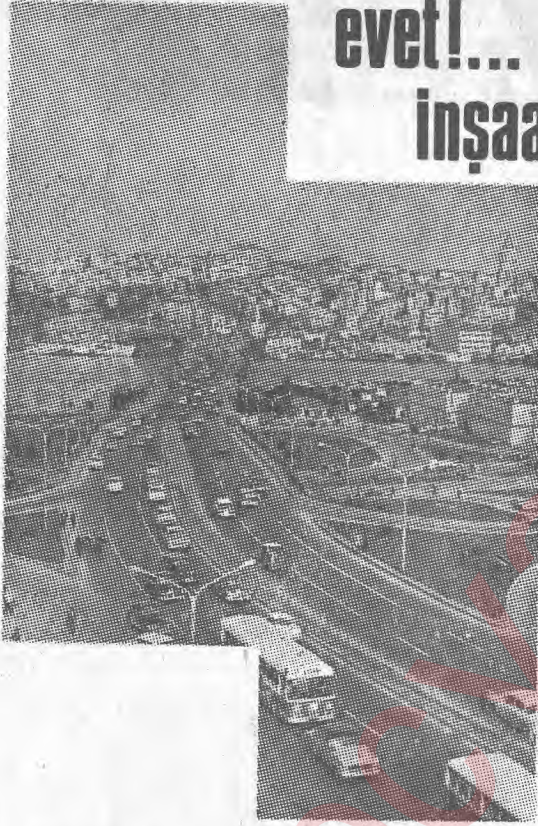
**OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder**

**OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır**

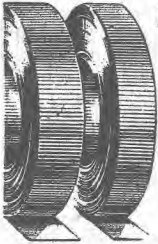
evet!...

inşaatların,

**binaların
hatta yolların
can
damarları
vardır...**

BORU SANAYİİ mamulleri çelik eşya sanayii, çelik
konstrüksiyon, otomotiv sanayii, tesisatlar,
yer altı su şebekesi, bisiklet, motosiklet, sulama
tesisleri, enerji nakil hatları, tekstil sanayii
ve klima tesislerinin en üstün
kaliteli malı... İşinizin can damarıdır

Madeni eşya sanayiinde kullanılan
muhtelif vasıf ve eb'atlarda
soğuk çekilmiş çemberler ve
ambalaj çemberi

Bs

BORU SANAYİİ A.Ş.

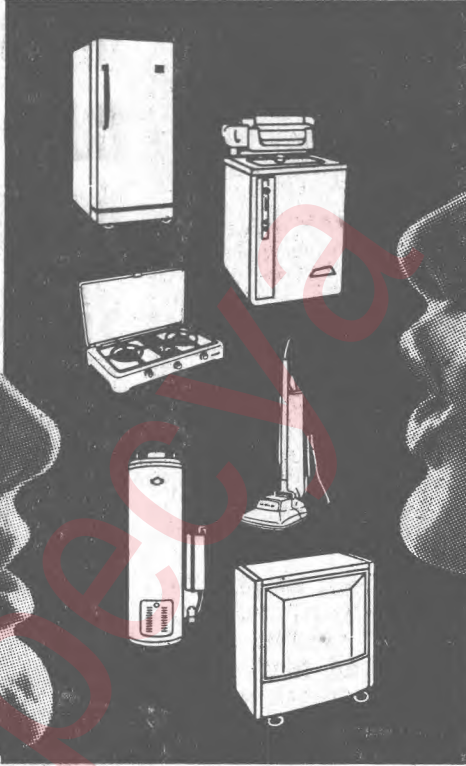
İSTANBUL

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İstanbul Tel: 490002 - 490003

Yuvanızda

ARÇELİK

rahatlığı

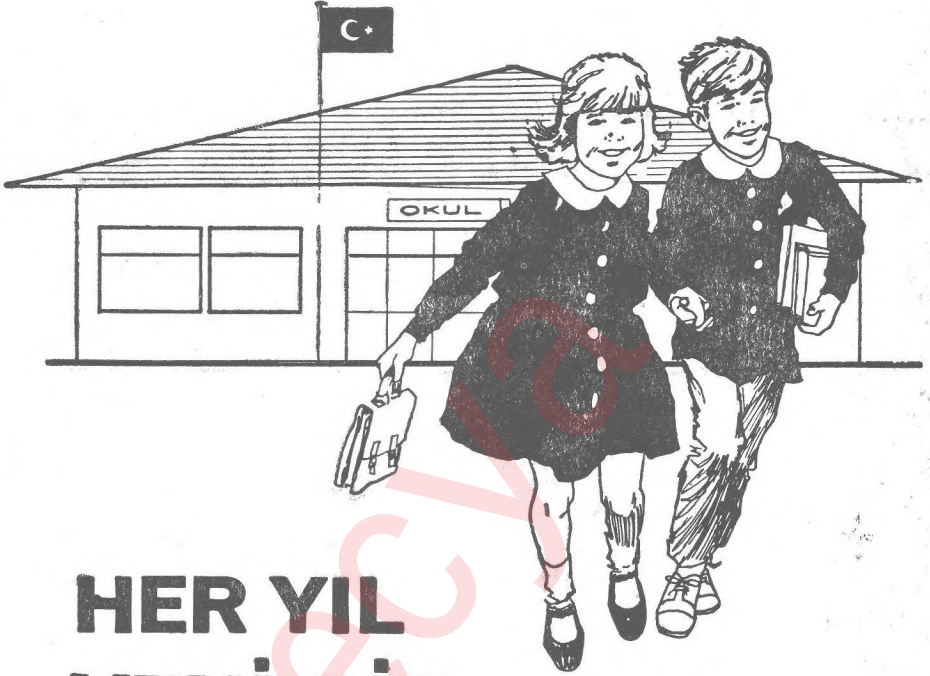

Kendi sahasında Türkiye'nin en güçlü ve modern teşkilâtını kurarak batı seviyesindeki tesislerinde senelerdenberi çeşitli elektrikli ev aletleri imal eden ARÇELİK, bunları *en uygun fiyatlarla* satın alabilme imkânını halkımıza sağlamış bulunuyor.

Eskiden vitrinlerde seyredilen buzdolabı, çamaşır makinası, süpürge, gaz sobası, ARÇELİK'in seri imalât imkânları sayesinde bugün en mütevazı Türk yuvasında dahi sevinçle kullanılıyor... *Türk halkının mutluluğunu sağlıyor.*

ARÇELİK

(Yeni Ajans: 1330)

**HER YIL
YENİ BİR
İLKOKUL**

Mobil

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI